

ปาฐกถาเรื่อง

พระพุทธศาสดา

โดย

นายดิเรก ชัยนาม

สภาการศึกษาามหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

จัดพิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระธรรมดิลก (ทองดำ จันทูปโม)

ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส

๒๔ มีนาคม ๒๕๑๖

คำนำ

ท่านเจ้าคุณพระธรรมติกุล (ทองคำ จันทูปโม) เป็นกรรมการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัยมาแต่เริ่มแรก เป็นที่รู้จักกันว่าเอาใจใส่ในกิจการคณะสงฆ์ ส่วนนี้เป็นอันดี โดยเฉพาะสภาการศึกษาฯ มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ท่านเจ้าคุณเป็นท่านหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ จึงได้ชื่อว่ามีอุปการคุณแก่สถานศึกษาแห่งนี้เป็นอย่างมาก ตลอดระยะเวลาอันยาวนาน เมื่อท่านต้องมาถึงมรณภาพไปเช่นนั้น ย่อมนำความกระทบกระเทือนแก่สถานศึกษาแห่งนี้มิใช่น้อย ในโอกาสพระราชทานเพลิงศพของท่านเจ้าคุณ สภาการศึกษาฯ เห็นเป็นการสมควรที่จะสนองคุณของท่าน จึงได้จัดพิมพ์หนังสือนี้ โดยเสด็จพระราชกุศล ในครั้งนี้ด้วย

หนังสือ “ปาฐกถาเรื่องพระพุทธศาสนา” เป็นหนังสือรวบรวมปาฐกถาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ใน

ส่วนที่มีบทบาทต่อชีวิตสังคมของไทยและสังคมโดย
ทั่วไป แสดงโดย ดิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทย
ประจำกรุงลอนดอน ซึ่งในขณะเดียวกันก็ดำรงตำแหน่ง
อุปนายกพุทธสมาคม ณ ประเทศนั้นด้วย ได้รับเชิญให้
แสดงปาฐกถาเมื่อ ๑๐ ปีล่วงมาแล้ว แต่เนื้อหาสาระ
แห่งปาฐกถาก็ยังใช้ได้ดั่งเดิม แม้ในสถานการณ์ปัจจุบัน
เพราะพระพุทธศาสนานั้น มีลักษณะเป็นอกาลิก ไม่
ชนกับเวลาและสถานที่ ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้ว หวังว่า
หนังสือจากอำนาจประโยชน์แก่ท่านที่สนใจทั่วไป

ด้วยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และอำนาจบุญ
กุศลราศีที่ท่านเจ้าคุณได้บำเพ็ญแล้ว กับอันสงสอน
เกิดจากการพิมพ์หนังสือ จึงรวมกันเข้าเป็นผลวบัจจย
อำนาจประโยชน์สุขแก่ท่านเจ้าคุณพระธรรมดิลก ตาม
สมควรแก่สุคติวิสัยนั้น ๆ ทุกประการ.

สภาการศึกษาามหามกุฏราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

๒๔ มีนาคม ๒๕๑๖

คำแปลปาฐกถา

เรื่อง

อนุภาพของพระพุทธศาสนาเหนือประเทศไทย

นายดิเรก ชัยนาม

เอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงลอนดอน

แสดงที่พุทธสมาคมในกรุงลอนดอน

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๑

ท่านนายกสมาคม ท่านสุภาพสตรี และท่านสุภาพ
บุรุษทั้งหลาย

ข้าพเจ้าขอขอบคุณพุทธสมาคมและท่านนายก
สมาคม ในการที่ได้ให้เกียรติยศเชิญข้าพเจ้ามาแสดง
ปาฐกถา ณ วันนั้น ข้าพเจ้าได้รับคำเชิญด้วยความยินดี
ยิ่ง เนื่องจากข้าพเจ้าเป็นเพียงพุทธศาสนิกไทยธรรมดา
มิใช่ นักปราชญ์ จึงหวังว่าท่านคงกรุณาให้อภัยถ้าหากมี
ข้อผิดพลาดใด ๆ ในเรื่องที่ข้าพเจ้าจะพูดกับท่าน เมื่อ
คำนึงถึงความจริงที่ว่าข้าพเจ้ามิใช่ นักปราชญ์ทางพระ

พุทธศาสนา ข้าพเจ้าจึงเชื่อว่า ข้าพเจ้าเกือบจะไม่จำ
 เป็นต้องพูดให้ท่านฟังถึงเรื่องพระพุทธรศาสนาได้ และ
 แม่หากจะเป็นไปได้ ก็คิดว่าน่าจะเป็นเหมือนนำถ่านหิน
 เข้าเมืองนิวคาสเซิลส์* เพราะท่านที่ประชุมกันอยู่ใน
 ทนเกือบทุกท่านล้วนเป็นนักปราชญ์มีความชำนาญ
 ในพระพุทธรศาสนาโนวาทเป็นอย่างดี

เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดปัญหาขึ้นว่า ข้าพเจ้าควรแสดง
 ปาฐกถาเรื่องอะไรดี ข้าพเจ้าได้ตกลงใจว่า เนื่องจาก
 เป็นพุทธศาสนิกชาวไทยถ้าพูดถึงเรื่องอนุภาพของพระ
 พุทธรศาสนาเหนือประเทศของข้าพเจ้าก็น่าจะเป็นการ
 เหมาะสม และบางทีอาจเป็นที่สนใจของท่านทั้งหลาย
 และถ้าจะกล่าวให้สั้นกระชับความก็จะเป็นเรื่องที่ยืดยาว
 มาก ฉะนั้นข้าพเจ้าจะพูดจำกัดเฉพาะที่เป็นสาระสำคัญ

กล่าวตามประวัติแห่งศาสนาของเรา พระพุทธร-
 ศาสนาได้มาสู่ประเทศไทยก่อน พ.ศ. ๕๐๐ (ก่อน

* เมืองนี้เป็นเมืองถ่านหินอยู่แล้ว ถ่านถ่านหินเข้าไปอีกก็
 เหมือนนำมะพร้าวหัวไปขายสวน - ผู้แปล

คริสต์ศก ๔๓ ปี) แต่เป็นพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน
 ครั้นประมาณ พ.ศ. ๑๘๐๐ (ค.ศ. ๑๒๕๗) การ
 ติดต่อกันระหว่างไทยกับลังกาได้เริ่มขึ้น จึงเป็นธรรมดา
 ที่การติดต่อกันได้นำพระพุทธศาสนาที่ประพฤติกฎปฏิบัติกัน
 อยู่ในลังกาสมาสนั้นมาสู่ประเทศไทย พระภิกษุไทยได้
 เดินทางไปศึกษา ณ เกาะลังกา ภายหลังที่เดินทาง
 กลับมาประเทศไทย ท่านเหล่านั้นได้ตั้งสำนักงานอยู่
 ณ เมืองนครศรีธรรมราชห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางภาค
 ไต้ประมาณ ๘๐๐ กิโลเมตร ต่อมาท่านได้นิมนต์พระ
 ภิกษุมาสมทบจากเกาะลังกาอีกและได้สร้างพระสถูป
 ขึ้น ณ ที่นั้นหลายองค์ตามแบบของลังกา และพระสถูป
 เหล่านี้ยังมีปรากฏอยู่ ชื่อเสียงของพระสงฆ์ลังกาและ
 ไทยเหล่านี้ ทว่าเป็นผู้ฉลาดแตกฉานในพระไตรปิฎก
 ซึ่งมีฉบับเป็นอักษรสีหฬ (หรือลังกา) นั้น ได้แพร่
 ขยายไปโดยรวดเร็ว จนกระทั่งไปถึงกรุงสุโขทัยอัน
 เป็นราชธานีของประเทศไทยในสมัยนั้น กรุงสุโขทัย
 ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ ประมาณ ๕๐๐

กิโลเมตร พระเจ้าขุนรามคำแหงพระมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ในยุคสุโขทัย ซึ่งเราจะได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์ต่อไป ได้ทรงสวดบ่าวตน จึงได้ทรงอาราธนาพระสงฆ์เหล่านั้นเป็นจำนวนมากให้ย้ายไปสู่กรุงสุโขทัย ท่านเหล่านั้นได้ไปและสั่งสอนคณะพระภิกษุหนุ่มได้ผลดีถึงกับได้เป็นนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาขนาดแตกฉานเป็นจำนวนมาก จำเดิมแต่กาลนั้นมาพระพุทธศาสนาในรูปของลังกา ก็ได้เจริญขึ้นในประเทศไทย พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานซึ่งประชาชนชาวไทยนับถือมิได้ซึมซาบจิตใจประชาชนอย่างลึกซึ้ง ในไม่ช้าพระพุทธศาสนาฝ่ายหินยานจึงเข้าแทนที่ ในสมัยเริ่มแรกพระสงฆ์สองลัทธิคือพระสงฆ์ที่มอยู่เดิมกับพระสงฆ์ที่รับปฏิบัติตามแบบของลังกา ต่อมาท่านได้รวมเป็นอันเดียวกันซึ่งเป็นฝ่ายหินยานในทุกวันนี้ การปฏิบัติตามแบบของลังกานั้น มิใช่แต่ในทางกฎข้อประเพณีปฏิบัติ หรือพระวินัยเท่านั้น แม้ในการก่อสร้างพระเจดีย์เราก็ได้รับมาด้วย ภาษาทางศาสนาซึ่งเดิมเป็นภาษาสันสกฤตก็

ภาษามคธหรือบาลีเข้าแทนที่ และภาษามคธได้เจริญ
แพร่หลายในวงการของพระสงฆ์มาจนสมัยปัจจุบัน

เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาซึ่งมีรากฐาน
มั่นคงในประเทศไทย ฉะนั้นเราจึงถือเป็นศาสนาจารีต
ประเพณีและศาสนาประจำชาติของเรา แม่วัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรก็ได้มีบทบัญญัติไว้ว่า “พระมหา
กษัตริย์ต้องทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็นอัครศาสนูป
ถัมภก” ซึ่งมีได้หมายความว่าพระมหากษัตริย์
ต้องทรงเป็นพุทธมามกะเท่านั้น แต่เนื่องจากชาวไทย
ที่นับถือศาสนาอื่นมอยู่บ้าง ฉะนั้นพระมหากษัตริย์ผู้
ทรงเป็นพระราชอาของชาวไทยทุกคน จึงต้องทรงเป็น
ผู้อุปถัมภ์ศาสนาทุกศาสนา รัฐธรรมนูญยังระบุต่อไป
ว่า “บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือ
ศาสนาหรือลัทธิใด ๆ และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติ
พิธีกรรมตามความเชื่อถือของตน—” และ “ประชาชน
ชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ใน
ความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน” นคอกการ

ผ่องปรนต่อความคิดเห็นของผู้อื่น ตามโอวาทของ
พระพุทธเจ้า

ข้าพเจ้าคิดว่าท่านคงทราบแล้วว่า ในครั้งพุทธกาล
พระมหากษัตริย์แห่งกบิละต่างมันอยู่ในทศพิชราชธรรม
คือ ธรรมะของพระราชา ๑๐ ประการ แม่เราจะมรรฐิ-
ธรรมนุญแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยก็ทรงมีหลักธรรม
อันเดียวกันนั้นเป็นเครื่องนำพระราชจรรยาอยู่เสมอทศพิช
ราชธรรม คือ :-

- ๑) ทาน   การให้
- ๒) ศีล   การรักษามารยาททางกายวาจา
- ๓) บริจาค   การเผื่อแผ่
- ๔) อาชวะ   ความซื่อตรง
- ๕) มัทวะ   ความอ่อนโยน
- ๖) ตปะ   การทำลายความชั่ว (เผาบาป)
- ๗) อักโกธะ   ความไม่โกรธ
- ๘) อวิหีสา   ความไม่เบียดเบียน
- ๙) ขันติ   ความอดทน

๑๐) อวิโรธนะ การข่มใจไม่ให้ผิดปรกติ

เครื่องราชกกุธภัณฑ์แห่งพระมหากษัตริย์ของเรา
 ก็เป็นเช่นเดียวกับของกบิละออกเหมือนกัน ที่จริงถึงแม้
 เครื่องราชกกุธภัณฑ์จะมีหลายอย่าง แต่ที่เป็นส่วน
 สำคัญก็มี ๕. ท่านสเปนซ์ฮาร์ดได้กล่าวไว้ในหนังสือ
 คู่มือพุทธศาสนาของท่านว่า ในลังกาเครื่องราชกกุธ-
 ภัณฑ์ คือ ๑. พระแสงดาบทอง ๒. ฉลองพระบาท
 ๓. ฉลองพระนลาฏ ๔. ฉัตร ๕. จามร

คัมภีร์อภิธานัปทิก้าและธรรมบท ได้จัดลำดับ
 ไว้ดังนี้ :-

๑. พระแสงดาบทอง ๒. ฉัตร ๓. มงกุฎ ๔.
 ฉลองพระบาท ๕. จามร

เครื่องราชกกุธภัณฑ์ของพระมหากษัตริย์ไทย ก็
 คล้ายคลึงกันมาก และมี ๒ ชุด ชุดที่ ๑ คือ :-

๑. ฉัตร เป็นชั้น ๆ ๒. มงกุฎ ๓. พระแสงดาบ
 ทอง ๔. จามร ๕. ฉลองพระบาททอง
 ชุดที่ ๒ ไม่มีฉัตร แต่ใช้ธารพระกรทอง (ไม้ถ่อ) แทน

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประธานในพิธี การสำคัญ
 ทางพระพุทธศาสนาทุกอย่าง ซึ่งข้าพเจ้าจะได้บรรยาย
 เมื่อกล่าวถึงลัทธิพืธ แม้ในธงชาติซึ่งประกอบด้วยสี
 ๕ แถบ คือ แดง, ขาว, น้ำเงิน, ขาวและแดง สีแดง
 แทนประเทศชาติ สีขาวแทนศาสนาและเป็นเครื่องหมาย
 แห่งความบริสุทธิ์ สีน้ำเงินแทนพระมหากษัตริย์
 บัดนี้ จะได้พูดถึงคณะสงฆ์ในประเทศไทย ต่อไป
 คณะสงฆ์แห่งพระพุทธศาสนามีกฎหมายสนับสนุน ประ-
 มุขของคณะสงฆ์คือสมเด็จพระสังฆราช อำนวยการ
 ตกอยู่กับคณะสังฆมนตรี ซึ่งเทียบด้วยคณะรัฐมนตรี
 พระภิกษุใด ๆ ที่ได้รับสถาปนาให้ได้รับตำแหน่งสูง
 เป็นสมเด็จพระสังฆราชเราจะต้องพูดกับท่าน (ด้วย
 ราชศัพท์) ประหนึ่งเป็นเจ้านายแห่งราชสกุล ตาม
 สถิติซึ่งทำใน พ. ศ. ๒๔๘๐ (ค. ศ. ๑๙๓๗) ประเทศไทย
 มีพลเมือง ๑๔,๔๖,๑๐๕ คน ในจำนวนนี้มีผู้นับ
 ถือนับถือพระพุทธศาสนา ๑๓,๗๕๒,๐๙๑ คน ปัจจุบันนี้พลเมือง
 ได้เพิ่มขึ้นประมาณ ๑๘ ล้านคน ฉะนั้นจำนวนผู้ถือนับ

พระพุทธศาสนาจึงต้องเพิ่มขึ้น ตามส่วนสถิติเดียวกันนั้น
 แสดงว่า มีวัด ๑๘,๐๐๖ วัด มีภิกษุ ๑๔๓,๗๓๓ รูป
 ใน พ. ศ. ๒๔๗๙ (ค.ศ. ๑๙๓๖) มีโรงเรียนภาษา
 บาลี ๓๙๑ โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน ๙,๕๕๑ และมี
 โรงเรียนนันทกรรม ๔,๐๕๖ โรงเรียน มีนักเรียนจำนวน
 ๖๙,๓๕๗

แม้ในทางกฎหมายของเรา อิทธิพลของพุทธ
 ศาสนาก็มิได้บกพร่อง มาตรา ๗๒ แห่งประมวล
 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ระบุไว้ว่าวัดเป็นนิติบุคคล
 มาตรา ๑๖๒๒ กล่าวว่า พระภิกษุในพระพุทธศาสนา
 จะขอรับมรดกในฐานะทายาทอันชอบด้วยกฎหมาย
 ไม่ได้ จนกว่าจะได้ลาสิกขาและยื่นคำร้องภายในระยะ
 เวลาที่กำหนด นกมรากฐานบนพุทธโอวาทที่ว่า “ เธอ
 ใ้รับผ้ากาสาวะและได้ปฏิญาณว่าได้สละโลกแล้ว เมื่อ
 เป็นเช่นนั้น โฉนเธอจึงจะมาเดือดร้อนรำคาญด้วยโลกีย-
 พัสตุเล่า ? ” โปรดสังเกตว่าตามประมวลกฎหมายแพ่ง
 นี้ นักบวชแห่งศาสนาอื่นเป็นอิสระ และอยู่ในฐานะ

เท่าเทียมกับคฤหัสถ์ มาตรา ๑๖๒๓ กล่าวว่า “ สมบัต
 ไต่ ๆ ซึ่งพระภิกษุได้มาในระหว่างที่อยู่สมณเพศ เมื่อ
 ภิกษุนั้นถึงมรณภาพ ย่อมตกเป็นสมบัติของวัดที่ภิกษุ
 นั้นอาศัยอยู่ เว้นไว้แต่ภิกษุนั้นได้แจกสมบัตินั้นใน
 ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือโดยพินัยกรรม ”*

อนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้ซึ่งทำปิตุฆาต
 หรือมาตุฆาต (ฆ่าบิดาหรือมารดา) ซึ่งทางพระพุทธ
 ศาสนาถือว่าเป็นบาปหนักยิ่งจะได้รับการลงโทษชั้น
 อุกฤษฏ์

พระพุทธศาสนาแผ่อนุภาพอันยิ่งใหญ่ไปในเขต
 แห่งวรรณคดีด้วย ความนึกคิดทางศาสนาได้ครอบ
 ครองชีวิตของคนไทยตลอดสาย เหตุนี้จึงไม่น่าแปลก

* ตามพระวินัย แม้แสดงความประสงค์เป็นลายลักษณ์อักษร
 ว่าจะให้แต่ผู้นั้นผู้นั้นเมื่อถึงมรณภาพแล้วก็ไม่เป็นอันให้ เพราะเมื่อ
 ถึงมรณภาพแล้วเธอย่อมหมดสิทธิ์ที่จะให้ ด้วยของนั้นตกเป็นสิทธิ์
 ของสงฆ์ไปแล้ว ถ้าจะให้ก็ต้องไม่มีขอแม้ว่ารอให้ถึงมรณภาพก่อน
 จึงให้ ต้องกล่าวให้รู้ความได้ว่าเธอได้ให้เสร็จแล้วตั้งแต่เธอยังมี
 ชีวิตอยู่ พินัยกรรมนั้นจึงจะสำเร็จประโยชน์ - ผู้แปล

ใจที่ได้พบว่าวรรณกรรมแห่งชาติของเราในสมัยแรกที่สุด คือวรรณกรรมทางศาสนา วรรณกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ส่วนมากมีในภาษาบาลีจารึกลงในใบลาน เป็นธรรมเนียมของวัดทุกวัดในสมัยโบราณที่จะต้องปลุกตนลานไว้ เพื่อจะได้มีใบลานมาทำคัมภีร์ วรรณคดีอันศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญที่สุด คือพุทธประวัติพากย์ไทยชื่อวปฐมสมโพธิญาณ ได้เป็นครั้งแรกที่แม่ภายนอกประเทศ จากคำแปลเป็นภาษาอังกฤษของเฮนรี อลาบาสเตอร์ ผู้ล่วงลับไปแล้ว พิมพ์ในกรุงลอนดอน ค. ศ. ๑๘๗๑*

แต่คัมภีร์ดั้งเดิมที่สุด ซึ่งเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาก็คือเตภูมิกถา พญาลือไทผู้ครองราชย์ในสุโขทัยระหว่าง พ. ศ. ๑๘๕๗ และ พ. ศ. ๑๙๑๙ (ค. ศ. ๑๓๕๗-๑๓๗๐) เป็นผู้แต่ง พระองค์เป็นพระราชนัดดาของ

---

* หนังสือเรื่องนชอธรรมจักร (The Wheel of the Law) แบ่งเป็น ๓ ภาค ภาค ๑ ว่าด้วยพุทธศาสนิกปัจจุบัน และความคิดเห็นของเสนาบดีไทยคนหนึ่ง (ในเรื่องพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ) ภาค ๒ ว่าด้วยเรื่องพุทธประวัติซึ่งแปลไปจากปฐมสมโพธิ ภาค ๓ ว่าด้วยพระบาท - ผู้แปล

พระเจ้าขุนรามกำแหงผู้ประดิษฐ์อักษรไทย ทรงเป็น
 พุทธศาสนิกผู้มีศรัทธาปสาทะและแตกฉานในพระไตร
 ปิฎก พระราชประสงค์ของพระองค์ในการแต่งเรื่องนี้
 คือ เพื่อประทานพระธรรมเทศนาโปรดพระราชชนนี
 ประวัตศาสตร์กล่าวไว้ว่าเรื่องนี้ได้มีที่มาจากคัมภีร์ต่าง ๆ
 ถึง ๓๐ คัมภีร์ รวมทั้งธรรมบทด้วย หนังสือเรื่องนี้
 พรรณนาถึงเรื่องโลกุပ္ปัตติทางพระพุทธศาสนา ว่าด้วย
 สวรรค์ มนุษย์โลก และนรก ตามความคิดเห็นใน
 สมัยของพระองค์ พระองค์ได้พรรณนาเรื่องแสดงผล
 ก่อน ต่อไปจึงได้แสดงเหตุที่ทำให้เกิดผล

แบบการแต่งของพระองค์เป็นไปในทางอสังการ
 โวหาร* ซึ่งเราใจผู้อ่านให้คิดลึกลงไป พระองค์ได้
 ทรงสั่งสอนธรรมะแก่ผู้อ่านและชวนให้ปลุกศรัทธาใน
 ธรรมะนั้น พระองค์ทรงเชื่อในพระพุทธโอวาทที่ว่า

* Hyperbole คือการกล่าวที่ดูเหมือนจะเกินเหตุไปบ้าง แต่
 ก็มีได้หมายจะให้ถือเอาเป็นจริงตามตัวอักษร การกล่าวในทำนองนี้
 ยิ่งในทางกวีก็เป็นของธรรมดา - ผู้แปล

กายกรรม วาจากรรม หรือมโนกรรม ทุกอย่างย่อมมีผลซึ่งจะปรากฏในไม่ช้าหรือในกาลต่อไป ในชาติปัจจุบันหรืออนาคต กรรมชั่วย่อมแผ่ผลชั่ว คืออาจทำให้เกิดโชคร้ายแก่คนในโลกนี้ หรือทำให้หมกมุ่นอันเลวในนรกหรือเป็นสัตว์ตรรกานในภพต่อไป เราอาจคิดว่า พระราชนิพนธ์ของพระองค์เต็มไปด้วยความหนักแน่นและจินตนาการที่ผิด ๆ แต่ถ้าเราคิดให้ลึกก็จะเห็นได้ว่า พระราชนิพนธ์นั้นเป็นเครื่องชูก่อ เพื่อให้มนุษย์เว้นจากกรรมชั่ว และชวนให้หมั่นเจตนาอันแรงกล้าที่จะเป็นคนดี หนังสือเรื่องนกลาวกันว่าแสดงรูปรอยแห่งบุคลิกลักษณะของท่านผู้แต่ง ทั้งในทางแบบวิธีและจิตใจ

บัดนี้ขอให้เราพูดกันต่อไปถึงสมัยอยุธยา อยุธยาเป็นราชธานีของไทยตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ (ค.ศ. ๑๓๕๐-๑๗๖๗) ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ ๗๕ กิโลเมตร

พระไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๑๙๙๑-๒๐๓๑ หรือ

ค. ศ. ๑๔๕๘-๑๔๘๘) แห่งอยุธยา นอกจากทรง
 เป็นพุทธศาสนิกที่มศรทธาปสาทะแล้ว ยังทรงเป็นกวี
 ชั้นสูง พระองค์ทรงเล็งเห็นการณไกล และทรงเห็น
 ว่า วรรณคดีเป็นเครื่องรักษาพระศาสนาได้อย่างมีผลดี
 จึงทรงเรียกประชุมนักปราชญ์ราชกวีทั้งปวงในราชอาณาจักร
 แล้วทรงแนะนำให้ประพันธ์เรื่องมหาชาติ คือ
 มหาเวสสันดรชาดก เพื่อใช้ในพิธีเข้าพรรษา หนังสือ
 ทงเรื่องนม ๑๓ กณฑ์ และถอกันว่าเป็นเทศนาที่สำคัญ
 ยิงของพระสงฆ์ไทย

เรื่องนั้น เล่าความที่พระศาสดาทรงเทศนาโปรด
 พระประยูรญาติของพระองค์และพระภิกษุสงฆ์ในครั้ง
 พระพุทธกาล บัดนี้ยังคงเป็นพระราชประเพณีที่พระ
 มหากษัตริย์จะทรงอาราธนาพระภิกษุไปแสดงเวสสันดร
 ชาดกบิลละครั้ง หลังรัชสมัยของพระองค์ได้มีผู้แต่งเป็น
 อื่นมากเขียนเรื่องเวสสันดรนั้น เป็นแต่เขียนในแบบ
 ต่างออกไป พระเจ้าไตรโลกนาถนั้น ภายหลังทรง
 สละราชบัลลังก์ออกผนวชเป็นภิกษุ

ปลายสมัยอยุธยา เจ้าฟ้าธรรมมาธิเบศร ก็ได้ทรง
 แต่งเรื่องพระมัลลย์ ซึ่งเข้าใจกันว่าแปลมาจากภาษา
 บาลีซึ่งภิกษุรูปหนึ่งในภาคเหนือของไทยแต่งไว้ เรื่อง
 นนเลาถึงวชิรพระมัลลย์ผู้เป็นพระอรหันต์ชาวลังกา มี
 ฤทธิเสมอกว่วยพระโมคคัลลานะได้ไปเยี่ยมสวรรค และ
 นรก ในสวรรคพระมัลลย์ได้พบพระศรีอารย์ ส่วนใน
 นรกท่านได้พบการทรมานพวกสัตว์นรก กล่าวโดย
 รวบรวมเรื่องนสอนถึงกรรม คือการกระทำ และใช้เป็น
 บทสวดในศาสนาทั่วไปในพิธีต่าง ๆ*

นอกจากที่กล่าวมาข้างบนแล้ว ยังมีวรรณคดีอื่น ๆ
 อีกมาก ซึ่งพระสงฆ์แปลบ้าง แต่งขึ้นบ้าง รวมทั้ง
 ชาดกต่าง ๆ และพระไตรปิฎก

บัดนี้ข้าพเจ้าจะพูดถึงเรื่องขนบประเพณีสำคัญต่าง ๆ
 ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาทั้งหมด

การบวชเด็กผู้มีอายุยังไม่ครบ ๒๐ ปี เป็นสามเณร

* ในสมัยโบราณเคยใช้สวดในพิธีศพ ปัจจุบันเลิกใช้สวดแล้ว
 -ผู้แปล

ไม่ถกกันเป็นเรื่องสำคัญนัก ผู้จะบวชเป็นสามเณรถวาย
 ตัวต่อพระอุปัชฌายะหรือเจ้าอาวาสด้วยดอกไม้เทียนและ
 ฐูป ภายหลังทพระอุปัชฌายะสั่งสอนและผู้ขอบวชได้ให้
 ปฏิญญาในการรักษาศีล ๑๐ แล้ว ผู้ขอบวชนั่งห่ม
 กาสาวพัสตรกเป็นสามเณร

การปฏิบัติและประกอบกิจทางศาสนา มีส่วนสำคัญ
 มากในชีวิตของชาวไทย พระพุทธศาสนายังคงมีความ
 ตรึงใจอันมั่นคงเหนือพวกเราเหมือนอย่างเคย หลักคำ
 สอนที่ว่าคนทำดียอมได้ดี คนทำชั่วยอมได้ชั่ว เป็น
 รากฐานแห่งศีลธรรมและจริตธยาสัย ฉะนั้นจึงเป็น
 ประเพณีที่ว่า ชายชาวไทยทุกคนควรจะบวชเป็นภิกษุ
 อย่างน้อยก็พรรษาหนึ่ง คือ ๓ เดือน ตลอดเวลา ๓
 เดือน พระสงฆ์เว้นจากการจาริกและมีข้อผูกพันที่จะ
 ต้องจำพรรษาอยู่ในเขตวัดที่ตนสังกัดอยู่ ผู้พูดต้อง
 สารภาพว่าเคยแต่บวชเป็นสามเณร และบวชเพียง ๑๕
 วันเท่านั้น

การบวชเป็นภิกษุ เป็นพิธีที่ประทับใจยิ่งซึ้งกว่าพิธี

บวชเป็นสามเณร เมื่อผู้ขอบวชซึ่งจะต้องมีอายุพิน ๒๐
 ปี ตกสนใจว่าจะบวช เขาก็ไปกราบลาญาติอาวุโสทั้ง
 ปวงและคนที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในวันสุกดิบก่อนหน้าวัน
 งาน มีวิธีทำขวัญ ผู้จะบวชโกนศีรษะเรียบร้อยแล้ว
 แต่งกายด้วยเนื้อผ้าที่ประณีตที่สุด มีพรหมณ์ป่นอยู่
 ด้วย พรหมณ์รดน้ำมนต์ให้ด้วยสังข์และเจิมให้ผู้จะ
 บวช วันนั้นเป็นโอกาสรื่นเริงระหว่างญาติมิตรและ
 สหาย ตามธรรมเนียมการประกอบพิธีย่อมแตกต่างกันไป
 ตามทรัพย์สมบัติและฐานะของครอบครัวนั้น ๆ วันรุ่ง
 ขึ้นซึ่งเป็นวันบวช เมื่อถึงเวลาที่กำหนดแล้ว (นาค)
 ก็นั่งรถหรือขี่ม้าออกจากบ้าน มีญาติและมิตรสหาย
 ติดตามไป เมื่อเข้าไปในอุโบสถอันเป็นเขตสงวนไว้
 เพื่อการประชุมของสงฆ์ภายในวัด เขาก็ตรงเข้าไป
 เบื้องหน้าพระอุโบสถฉายะผู้นั่งอยู่ ณ เบื้องหน้าพระพุทธร
 ปฐมมาใหญ่พร้อมด้วยพระสงฆ์สามเณรศิษย์นั่งประชุมแวด
 ล้อมพระอุโบสถฉายะ นาคนั่งลงบนพนตรังกกับพระ
 อุโบสถฉายะ ส่วนกลุ่มชนที่ไปในงานก็นั่งลงบนพิน ๒

ท่านของนาค แล้วนาคจึงประเคนไตรจีวรทั้งชุด คือ
 ผ้า ๓ ผืน ซึ่งภิกษุจะใช้หนึ่งห่ม แล้วกราบลง ๓ ครั้ง
 ต่อไปจึงประเคนดอกไม้รูปเทียนแด่พระอุปัชฌายะ ขอ
 อนุญาตบวชเป็นสามเณร ภายหลังที่พระอุปัชฌายะ
 ส่งสอนผู้ขอบวชอย่างเคร่งครัด แล้วก็ส่งไตรจีวรคืน
 ให้ผู้ขอบวชถอยออกไปห่มผ้าเป็นสามเณรแล้ว เข้ามา
 กราบหนึ่งประณมมือ * พระอุปัชฌายะให้ศีล ๑๐ แล้ว
 คล้องสายโยกบาตร คือภาชนะใส่อาหารเหนือบ่าผู้บวช
 ถอยออกไป ณ ที่ที่จัดไว้ในอุโบสถ ผู้ช่วยสองรูปของ
 พระอุปัชฌายะ (คู่สวด) จึงสวดประกาศว่า อุปสัม-
 ปทาเปกขะ (ผู้ประสงค่อุปสมบท) ได้ขออนุญาตบวช
 ในสงฆ์ แล้วท่านทั้งสองจึงออกไปตามอุปสัมปทา-
 เปกขะ ถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับจิตใจและร่างกายเป็นต้น
 เมื่อใครรับคำตอบเป็นที่น่าพอใจแล้ว คู่สวดก็กลับไป

* ในกรณีที่บวชเป็นสามเณรอย่างเดี่ยว บางครั้งอุปัชฌายะให้
 ศีล ถ้าบวชเป็นภิกษุ พระกรรมวาจาจารย์ (คู่สวด) เป็นผู้ให้
 การคล้องสายโยกบาตร บางวัดพระกรรมวาจาจารย์เป็นผู้คล้องให้
 -ผู้แปล

ยังที่ประชุมสงฆ์ แล้วอุปสัมปทาเปกชะก็ตามเข้าไป
 ได้มีการถามและตอบเช่นเดียวกันอีก คู่สวดจึงถามว่า
 จะมีภิกษุรูปใดที่ประชุมกันอยู่นั้น คัดค้านการอนุญาต
 ให้อุปสมบทของผู้นั้นหรือไม่ ถามเช่นนี้ถึง ๓ ครั้ง
 และถ้าไม่มีการคัดค้านผู้นั้นก็ได้รับการสวดประกาศให้
 เป็นภิกษุ

พิธีสำคัญถัดไปคือ กฐิน คือการถวายผ้าตามวัด
 พิธีเริ่มเมื่อออกพรรษา คือแรมเดือน ๑๑ หรือประมาณ
 เดือนตุลาคมเรื่อยไป จนถึงวันพระจันทร์เพ็ญที่จะมา
 ถึง ประชาชนผู้อยู่ในถิ่นที่ตั้งวัดพากันไปถวายผ้าแก่
 พระอย่างพร้อมเพรียงกัน ต่างทำทุกสิ่งที่จะทำได้
 เพื่อให้ประเพณีการถวายผ้าคกคกชนวัดมี ๒ ประเภท
 คือวัดในพระบรมราชูปถัมภ์ (วัดหลวง) และวัด
 ราษฎร์ ข้าพเจ้าจะกล่าวเฉพาะวัดหลวง พระมหา-
 กษัตริย์ยอมเสด็จไปยังวัดด้วยพระองค์เอง หรือทรง
 พระกรุณาโปรดให้พระราชวงศ์หรือรัฐมนตรีทอดแทน
 พระองค์ ถ้าพระมหากษัตริย์เสด็จเอง และถ้าวัดตั้ง

อยู่ทางบกพระองค์ก็เสด็จ โดยพระราชรถเทียมควายม้า
 หรือโดยรถยนต์ หรือเสด็จไปบนพระเสลี่ยง กองแห่
 แห่นซึ่งติดตามพระมหากษัตริย์ก็ได้ออกจัดขนเป็นขบวน
 อันทงาม ด้วยความระมัดระวังที่สุดจะให้เป็นภาพอัน
 ประสบผลที่ตรึงใจ และบางขบวนก็ปรากฏเป็นการ
 แห่แห่นประกวดอย่างน่าดูยิ่งของประเทศไทย ในสมัย
 โบราณ ซึ่งกำลังจะสูญสิ้นไปอย่างรวดเร็ว พระมหา
 กษัตริย์ซึ่งประทับอยู่บนพระที่นั่งอนันตนาถราชระยับ ก็
 มีพระวรกายสุกปลั่งไปด้วยทอง และอร่ามไปด้วยรัตน
 มณีแห่งโบราณสมัย

ชาวอังกฤษที่ได้ไปชมพิธีเหล่านี้คนหนึ่ง ได้กล่าว
 ว่าขบวนแห่ทางชลมารคเป็นพิริวงงามและน่าสนใจมาก
 ที่สุด เรือหลวงอันน่าพิศวงซึ่งแท้ที่จริงก็เป็นเรือชุด
 ลำใหญ่ ๆ ลำหนึ่งชุดจากต้นไม้นั้นเดียว มีปลับปลา
 อนมหลังคาเป็นผ้าสีทองและม่านกัน ตั้งอยู่บนเสาสูง
 สีทองนั้นได้รับความชมเชยจากชาวต่างประเทศที่ไปดู
 ทงสน เรือนี้มีพายประจำอยู่อย่างน้อยเป็นจำนวน

๕๐ คน แต่งตัวเครื่องแบบสีแดงของนักรบแห่ง
ประเทศไทยในสมัยโบราณ พวกนี้ได้รับการฝึกหัดเป็น
อย่างดี และยกพายอันยาว ๆ ของเขาสูงขึ้นในอากาศ
ในเวลาพร้อมกันทุกครั้งหลังจากที่ได้พายแล้ว ขบวน
แห่ได้ดำเนินไปเป็นวงเป็นคราวตลอดเดือน และเมื่อ
สิ้นเดือนแล้ว พระภิกษุของทุกวัดก็ได้รับผ้าไตรจีวร
สำหรับที่จะนุ่งห่มได้ในระหว่างปีที่จะมาถึง

วิสาขบูชาเป็นพิธีอันสำคัญอีกพิธีหนึ่ง วันนั้นเป็นวัน
ที่ฉลองเพื่อระลึกถึงวันประสูติ วันตรัสรู้ และวันเสด็จ
ดับขันธปรินิพพาน ซึ่งรวมอยู่ในวันเดียวกัน คือวัน
เพ็ญเดือนวิสาขะ มีวันหยุดราชการและวันหยุดงาน
ทั่วไป และการฉลองก็ปรากฏขึ้นโดยมีการให้ทาน การ
ตามไฟแห่แห่น และเวียนเทียนเป็นพิธีอันสำคัญใน
โอกาสนี้ วันมาฆบูชา คือวันประชุมอรหันต์ทั้งหลาย
กัมมพิธีปฏิบัติเช่นเดียวกัน

บัดนี้เราจึงหันมาทางชีวิตในค่านศิลปกรรม ท่าน
จะเห็นได้อีกว่า ศิลปกรรมของไทยส่วนมากที่สุดเกี่ยว

กับศาสนา สถาปัตยกรรม ภาพระบายสีโดยปรกติลง
 รักรูปทองบนลวดลายกนก การแกะสลัก งานหล่อ
 ทองสำริด เหลานางสนเจริญชนกเพราะพระพุทธรูป
 ศาสนา ในประเทศไทยพระพุทธรูปทรงของสมัยโบราณ
 และปัจจุบันสมัยนี้ จะหาได้ทั่ว ๆ ไปในอุโบสถทุก ๆ
 แห่ง ในถ้ำ และเกือบทุกบ้าน และจำนวนมากหล่อ
 ขึ้นอย่างงดงาม พระพุทธรูปได้ถูกสร้างขึ้นด้วยทอง
 สำริด อัญมณีหินลูกรัง และหิน พระพุทธรูปที่โบราณที่สุด
 ยังคงอยู่ในหอพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นักโบราณคดีได้
 พิสูจน์ว่าพระพุทธรูปที่เก่าแก่ที่สุด มีอายุนับตั้งแต่ปีที่
 ๖๖๓ แห่งพุทธกาล

พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียงมากที่สุดทั่วโลก คือพระ
 แก้วมรกตในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามพระ
 พุทธรูปนั่งขัดสมาธิองค์นี้ ได้สลักจากแก้วสีเขียวบริสุทธิ์
 ก้อนหนึ่ง วัดส่วนกว้างจากพระชานุข้างหนึ่งถึงพระ
 ชานุอีกข้างหนึ่ง ๔๕ เซนติเมตร และวัดส่วนสูงได้
 ๖๖ เซนติเมตร นักประวัติศาสตร์บันทึกไว้ว่า พระ

พุทธรูปองค์นี้สร้างขึ้นเป็นเวลาประมาณ ๗๐๐ ปีมาแล้ว พระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนมอญไม่เฉพาะเนื่องจากความงดงาม และค่าภายในตัวเท่านั้นแต่เนื่องจากได้ผ่านสงคราม อัคคิภัย อุทกภัย มาแล้วโดยปราศจากอันตราย จึงเป็นที่ชอบธรรมแล้วที่ประชาชนทั่วประเทศไทยจะนมัสการพระพุทธรูปองค์นี้

พระพุทธรูปที่มอญออกกองคหรง และเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่งดงามที่สุดที่ได้หล่นมาแล้ว คือพระพุทธรูปที่เมืองพิษณุโลก ซึ่งอยู่เหนือกรุงเทพฯ ไป ๓๘๙ ก.ม. พระพุทธรูปองค์นี้คงเป็นพระพุทธรูปที่หนึ่งขุดสมาธิด้วย ข้าพเจ้าได้เคยไปนมัสการและมีความเห็นว่างามมาก และผู้ที่ไปนมัสการมากหลายรวมทั้งชาวต่างประเทศ เว้นที่จะคิดไม่ได้ว่าช่างหล่อได้ส่วนเสียดเสียนี้กะไร และเมื่อเข้าไปนมัสการรู้สึกว้าวินวิหารนั้นเต็มไปด้วยบรรยากาศอันศักดิ์สิทธิ์มีผู้กล่าวว่าสร้างมาประมาณ ๖๐๐ ปีมานี้

ในสมัยโบราณชาวไทยผู้นับจะกินนมสรัทชามักจะ

สร้างวัดขึ้น นับเป็นเหตุผลอันหนึ่งที่เราสมควรมาก อัน
ที่จริงสิ่งก่อสร้างที่สำคัญ จำเต็มแต่สมัยโบราณจนถึง
สมัยเจริญของประเทศนี้คือโบสถ์และวัด ในสมัยโบราณ
สร้างอุทิศศาสนาพราหมณ์ ในสมัยต่อมาสร้างอุทิศพระ
พุทธศาสนา

วัดของไทยเป็นที่รวมสิ่งก่อสร้าง ซึ่งแต่ละสิ่งนั้น
ใช้ประโยชน์เฉพาะอย่างต่าง ๆ กัน ตัวอุโบสถสำคัญ
หรืออุโบสถาคารหรือโบสถ์นั้นเป็นบริเวณที่สงวนไว้
เพื่อการประชุมสงฆ์การอุปสมบทและพิธีกรรมเป็นต้น
แผนผังของโบสถ์เป็นรูป ๔ เหลี่ยมผืนผ้า เป็นห้อง
โถงห้องเดี่ยวและชั้นเดี่ยว โดยปรกติมีส่วนสูงมาก
ห้องโถงใหญ่โดยทั่วไปแบ่งออกเป็นส่วนกลางมีระเบียง
สองข้างด้วยเสา ๒ แถว เสาเหล่านี้สูงลิ่วขึ้นไปรับส่วน
สำคัญของเครื่องบนไว้ ซ้อนส่วนล่างของหลังคามักจะ
ปล่อยไว้ให้มองเห็น ซ้อนเหล่านี้ทำสี่แฉกประดับด้วย
ลวดลายอันมีค่า โดยปรกติมีสายทองบนพนัก (ลงรัก
ปิดทอง) ลักษณะสำคัญของการก่อสร้างแบบไทย คือ

พุทธเจ้าระหว่างเวลาที่ทรงพระชนม์อยู่และในอดีตชาติ
แสดงถึงสัตว์จริงและสัตว์ในนิยายและอื่น ๆ อีกตลอด
สายแห่งจินตนาการอันโอ้อ่าและมีชีวิตจิตใจ

ข้าพเจ้าคิดว่า ด้วยการวาดให้เห็นอนุภาพแห่ง
พระพุทธศาสนาอย่างคร่าว ๆ นี้ สั้น ๆ นี้น่าสนใจ
ประเทศไทยแห่งพระพุทธศาสนาได้แล้ว และเข้าใจ
ตลอดจนเหตุไฉนเราจึงคงเป็นอยู่ในทุกวันนี้และจะ
เป็นประเทศไทยแห่งพระพุทธศาสนาตราบนิรันดร
ข้าพเจ้าอาจเพียงแต่กล่าวเพิ่มเติมสักสองสามคำว่าพระ-
พุทธศาสนาสำหรับเราชาวไทยนั้น คือ องค์ประกอบอัน
สถาพรตลอดทั้งประเทศ ด้วยองค์ประกอบนั้นเล็ก ๆ
ได้รับการสั่งสอนให้เคารพและมีปรารถนาดีต่อ* มารดา
บิดา ครูอาจารย์ คู่ครอง มิตรสหาย พระสงฆ์ และแม่
คนรับใช้ ความเชื่อฟัง ความเชื่อถือ ความอดทน ความ
กรุณา ความช่วยเหลือกัน และคุณค่าอื่น ๆ อีกแห่งชีวิต
สงคมนั้นเป็นผลแห่งคำสั่งสอนที่กล่าวถึงนี้.

* ดูเรื่องทีศ ๖ อันเป็นคำสอนให้ลดหัตถ์ รู้จักประพฤตินนค่อ
บุคคล ๖ ประเภท ในหนังสือนวโกวาท กิณีปฏิบัติ -ผู้แปล

คำแปลปาฐกถาเรื่อง
มรรคแปดและการสร้างอุปนิสัย
หรือจริตอัธยาศัย

แสดงโดย

นายดิเรก ชัยนาม เอกอัครราชทูตไทย

ณ พุทธสมาคม กรุงเทพมหานคร

ในวันวิสาขบูชา พ. ศ. ๒๔๙๑

พระคุณเจ้า, ท่านนายก, ท่านสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษ
ทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเป็นพุทธศาสนิกชนตั้งแต่เกิด แต่ข้าพเจ้า
ยอมรับว่าในชนเต็มเมื่อยังเยาว์ ข้าพเจ้านับถือพระ
พุทธศาสนาก็เพราะท่านบิดามารดา และบรรพบุรุษของ
ข้าพเจ้าถือพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้าทราบแต่เลา ๆ
ว่า หลักธรรมของพระพุทธเจ้าเต็มไปด้วยเหตุผล
เช่นหลักที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คำสั่งสอนของ
พระองค์มเหตุผลตรงตราตรึงใจ ฉะนั้น ทุกวันนั้น

จงมผู้ นบถอ คาสงสอน ของพระองค์ นับจำนวน หลาย
 รอยล้าน และพระองค์ทรงเป็นมหาอัจฉริยบุรุษและ
 เป็นพระอาจารย์ที่ใหญ่ยิ่งที่สุดในโลก แต่ต่อมาเมื่อ
 เทียบโตขึ้นได้มีโอกาสอ่านหนังสือทางพระซึ่งท่านผู้เขี้ยว
 ชาญต่าง ๆ แต่งไว้บ้าง ฟังพระท่านเทศน์บ้าง จึง
 สรุปลความเข้าใจอันน้อยของข้าพเจ้าในฐานะเป็นธรวาส
 ไคว่าเป็นดังนี้ พระพุทธเจ้าเนื่องจากท่านเป็นผู้สำเร็จ
 รอบรู้ตระหนักในเรื่องกรรมดี จึงทรงวางหลักใหญ่ ๆ
 ไว้ดังนี้

๑) ทุกข์ พระองค์ท่านทรงอธิบายว่า เนื่องจาก
 เราเป็นมนุษย์ปุถุชน จำต้องมีทุกข์ร่วมทั้งเจ็บป่วยทั้ง
 ทางร่างกายและจิตตใจ ความไม่พอใจต่าง ๆ ตั้งแต่
 เกิดจนตาย เมื่อรู้ว่ามีทุกข์แล้ว เราจึงเรียนและเข้าใจ
 ความจริงที่ว่า มชวตตอองมีทุกข์ ทำไมจึงมีทุกข์ ทรง
 กล่าวว่ ทุกข์เป็นแต่ผลเท่านั้น เมื่อเห็นทุกข์เช่นนั้น
 แล้ว เรียกว่าเห็นอริยสัจที่ ๑

๒) สมุทัย เหตุคือตัณหา ตัณหาเป็นคำบาลี

และคนไทยเราใช้คำนี้ โดยมีความหมายเช่นเดียวกัน แต่บางคนเข้าใจคำจำกัดความ “ตัณหา” ไปในทางต่ำ คำว่า ตัณหา หมายถึงความอยากได้ทุกอย่าง เช่น อยากได้ เงินอยากได้อำนาจ อยากมีความสุข ฯลฯ ถ้าเราไม่ได้ สมความปรารถนา เราไม่สบายใจ โศก โกรธ เกลียด พยาบาท สิ่งเหล่านี้มาซึ่งทุกข์ การรู้ว่าตัณหา เป็นเหตุให้เกิดทุกข์นั้น เรียกว่ารู้จัก “สมุทัย” เป็น อริยสัจที่ ๒

๓) นิโรธ เมื่อเราเข้าใจแล้วว่าทุกข์ คือ อะไร เหตุของทุกข์มาจากอะไรแล้ว ปัญหาต่อไปจึงอยู่ที่ว่า จะดับทุกข์นั้นได้อย่างไร พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ต้อง ตัดตัณหาให้ตัดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เรียกว่า “นิโรธ” เป็นอริยสัจที่ ๓

๔) มรรค ทรงชี้หนทางซึ่งจะช่วยดับตัณหาให้ ได้ คำสั่งสอนของพระองค์สอนเรียกว่าอริยสัจที่ ๔ หนทางที่จะดับนั้นเรียกว่า “อฏฐังคิกมรรค” หรือ มรรค ๘ (The Noble Eightfold Path) อริยสัจ

ที่ ๔ นียากมาก มรรค ๘ นี้ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ หรือความเข้าใจชอบ ซึ่งหมายความว่า รู้ว่าอริยสัจเป็นความจริงเข้าใจในพระธรรม และหลักในเรื่องกรรมของบุคคล

๒. สัมมาสังกัปปะ คือความดำริชอบ ซึ่งหมายความว่า การตัดความทะเยอทะยานอยากได้ของที่ต้อง การต่าง ๆ ไม่พยายามทำร้ายผู้ใด ไม่เกลียดชังผู้ใด ๆ ล ฯ

๓. สัมมาวาจา คือเจรจาชอบ ต้องเว้นจากการ พูดเท็จ ๆ ระวังการพูดจา ไม่พูดหยาบคายพูดแต่ ความจริงและไม่ให้กระเทือนใจผู้อื่น

๔. สัมมากัมมันตะ คือประพฤติชอบด้วยไม่ ทำบาป เช่นฆ่าสิ่งมีชีวิต ลักขโมย และประพฤตินิโค ในกาม

๕. สัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบคือ หากินในทางที่ชอบธรรม ไม่ผิดหลักตั้งกล่าวข้างต้น

๖. สัมมาวายามะ คือความเพียรพยายามในทาง

ที่ชอบ คือพยายามไม่ให้ความคิดชั่วเข้ามาในสันดาน
 แห่งเราได้ และปลดความชั่วซึ่งหากมีอยู่เสียหรือถ้ามี
 ความดีอยู่แล้วในสันดาน ก็พยายามเพาะให้ดีขึ้นโดย
 ไม่หยุดพัก

๓. สัมมาสติ คือรำลึกชอบ สำหรับข้าพเจ้าซึ่ง
 เป็นฆราวาสสามัญญุสภิกขุมากที่จะอธิบาย แต่ข้าพเจ้า
 เข้าใจว่าเป็นมรรคที่เกี่ยวเข้าจนสุดท้าย เมื่อสามารถ
 ควบคุมการกระทำในทางศีลธรรมและการปฏิบัติได้แล้ว
 บางส่วนก็ต้องสวดมนต์ภาวนาและเพาะความคิดให้เจริญ
 ออกงามต่อไป อีกนัยหนึ่งระลึกตัวในเรื่องกาย รู้สึก
 ตัวสบายหรือไม่สบาย จิตเศร้าหรือผ่องแผ้ว รู้สึกตัว
 ว่าอารมณ์อะไรกำลังผ่านเข้ามาในใจ

๔. สัมมาสมาธิ คือตั้งใจชอบ ซึ่งเป็นประตู
 ของนิพพาน มีผู้อธิบายว่า คือการที่เริ่มจะเห็นสภาพ
 ของมนุษย์โลกและสิ่งในโลกนี้ โดยความรู้เข้าชั้นญาณ
 พิเศษถึงขั้นนี้ ผู้เดินตามมรรคนี้จะได้ชื่อว่าอิสระ
 อิสระจากโซ่ตรวนของอวิชชา หรือความโง่เขลา

(ignorance) อิศระจากการติดกับตนเอง และโดย
 ที่^{๘๗}เป็น^๘อ^๖ิส^๖ระ^๖เส^๖ริ^๖ ผู้^๖น^๖น^๖จะ^๖ต^๖ระ^๖ห^๖น^๖ก^๖ว^๖า^๖ต^๖น^๖เบ^๖น^๖อ^๖ิส^๖ระ^๖จ^๖ริง^๖
 และ^๖จะ^๖ร^๖ู้^๖ส^๖ี^๖ก^๖ว^๖า^๖ต^๖น^๖มา^๖อยู่^๖ที่^๖ท^๖ว^๖าร^๖ของ^๖ น^๖ิ^๖พ^๖พ^๖าน^๖ห^๖ร^๖ือ^๖ค^๖ฤ^๖ห^๖า^๖ส^๖ัน^๖
 แห^๖ง^๖ส^๖น^๖ติ^๖แล^๖ว^๖ อ^๖ีก^๖น^๖ย^๖ห^๖น^๖ี^๖ง^๖การ^๖ทำ^๖จ^๖ิต^๖ไ^๖ด้^๖แ^๖น^๖ว^๖แ^๖น^๖ด^๖ว^๖ย^๖หา
 อ^๖าร^๖ม^๖ณ^๖์^๖อ^๖ัน^๖ไ^๖ด^๖อ^๖ัน^๖ห^๖น^๖ี^๖ง^๖ ที่^๖ไม^๖มี^๖ท^๖เ^๖ช^๖ให้^๖จ^๖ิต^๖ใจ^๖ย^๖ึด^๖ไว้^๖ จะ
 ไ^๖ด้^๖ไม^๖พ^๖ร^๖า^๖ไป^๖ห^๖ล^๖าย^๖ท^๖าง

ตาม^๖ท^๖ก^๖ล^๖า^๖ว^๖า^๖มา^๖น^๖เป็น^๖ท^๖าง^๖ซ^๖ึง^๖เร^๖ีย^๖ก^๖ว^๖า^๖ม^๖ร^๖ร^๖ค^๖ ๘ ซึ่ง
 ค^๖ว^๖ร^๖จะ^๖เป็น^๖ห^๖ล^๖ก^๖นำ^๖ท^๖าง^๖ของ^๖เร^๖า^๖ท^๖ง^๖ห^๖ม^๖ด^๖ เร^๖า^๖จะ^๖ส^๖า^๖ม^๖า^๖ร^๖ถ^๖
 ป^๖ฏิ^๖บ^๖ติ^๖ตาม^๖ไ^๖ด^๖ท^๖ง^๖ห^๖ม^๖ด^๖ห^๖ร^๖ือ^๖ไม^๖ช^๖น^๖อยู่^๖ก^๖ับ^๖การ^๖ต^๖ง^๖ป^๖ณ^๖ิ^๖ธ^๖า^๖น^๖
 และ^๖ก^๖ำ^๖ล^๖ัง^๖ใจ^๖ของ^๖เร^๖า^๖ ข^๖ำ^๖พ^๖เจ^๖ำ^๖ค^๖ิด^๖ว^๖า^๖พ^๖ว^๖ก^๖เร^๖า^๖ซ^๖ึง^๖เป็น^๖ค^๖น^๖
 ฐ^๖ร^๖ร^๖ม^๖ด^๖า^๖อ^๖าจ^๖ป^๖ฏิ^๖บ^๖ติ^๖ไ^๖ด้^๖บ^๖้าง^๖ แม^๖้^๖ไม^๖ไ^๖ด้^๖ห^๖ม^๖ด^๖

ข^๖ำ^๖พ^๖เจ^๖ำ^๖ไ^๖ด้^๖มา^๖พ^๖ิจ^๖า^๖ร^๖ณ^๖า^๖ม^๖ร^๖ร^๖ค^๖ ๘ น^๖แล^๖ว^๖ เห็น^๖ว^๖า^๖เป็น^๖
 แ^๖น^๖ว^๖ท^๖าง^๖ที่^๖ดี^๖เล^๖ิ^๖ศ^๖ แต่^๖เร^๖า^๖ซ^๖ึง^๖เป็น^๖พ^๖ุ^๖ท^๖ธ^๖ค^๖ำ^๖น^๖ิก^๖ช^๖น^๖น^๖ย^๖ัง^๖
 ห^๖ำ^๖ง^๖ไ^๖ก^๖ล^๖ก^๖ับ^๖พ^๖ระ^๖พ^๖ุ^๖ท^๖ธ^๖เจ^๖ำ^๖น^๖ก^๖ ห^๖ำ^๖ง^๖ท^๖ง^๖ค^๖ว^๖า^๖ม^๖ร^๖ู้^๖และ^๖ศี^๖ล^๖ฐ^๖ร^๖ร^๖ม^๖
 จ^๖ึง^๖ไ^๖ด้^๖แต่^๖พ^๖ย^๖า^๖ย^๖า^๖ม^๖ทำ^๖ตาม^๖ค^๖ำ^๖ส^๖ัง^๖ของ^๖พ^๖ระ^๖อ^๖ง^๖ค^๖้^๖ค^๖ง^๖ไ^๖ด้^๖บ^๖้าง^๖
 ไม^๖ไ^๖ด้^๖บ^๖้าง^๖ แ^๖ล^๖ว^๖แต่^๖ค^๖ว^๖า^๖ต^๖ง^๖ใจ^๖ แต่^๖ข^๖ำ^๖พ^๖เจ^๖ำ^๖ม^๖อง^๖เห็น^๖ว^๖า^๖
 ม^๖ร^๖ร^๖ค^๖ที่^๖ ๖ ส^๖ัม^๖มา^๖ว^๖า^๖ย^๖า^๖ม^๖ะ^๖น^๖ัน^๖เป็น^๖ร^๖า^๖ก^๖ส^๖ำ^๖ค^๖ณ^๖ู^๖ ถ้า^๖เร^๖า

ปล่อยให้ความชั่วเข้ามาในสันดานเราแล้วหลาย ๆ ครั้ง
 ก็เกิดเป็นนิสัยชั ในที่สุดการทำความไม่ดีก็จะเป็น
 ของปรกติธรรมดาสำหรับเรา ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่า
 เราจะต้องพยายามสร้างนิสัยของเราในทางที่ดี ซึ่งในข้อ
 ข้าพเจ้าเห็นว่าสำหรับคนที่มี ความประพฤติดีอยู่เป็น
 สิ่งง่ายกว่าผู้ที่ประพฤติชั่วเป็นสันดานแล้ว

คนธรรมดาเช่นพวกเราซึ่งไม่ใช่คนบ้า ย่อมรู้สึก
 ว่าอะไรถูกอะไรผิด เพราะเหตุผลย่อมคอยบอกเรา
 หรือที่เราเรียกกันว่าเสียงของมโนธรรม (Voice of
 Conscience) แต่เสียงกระซิบนั้นบางคนก็ได้ยิน ดี บาง
 คนไม่ได้ยิน ดี แล้วแต่การศึกษา การอบรมนิสัย
 วัฒนธรรมและประเพณีได้รับอบรมมา เช่นพวกคนบ้า
 คนอนาถะ ชำกนเพื่อความสนุก เพื่อเอามากินหรือ
 เพราะสงสัยว่าคนอื่นซึ่งไม่ใช่พวกของตน เป็นศัตรูตน
 การเอาของคนอื่นมาเป็นของตนเป็นการถูกต้องเหล่านี้
 เป็นตน แต่ผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมย่อมรู้สึกว่าเป็นผิด
 เพราะได้ยินเสียงของมโนธรรมกระซิบ แต่แม้กระนั้น

กัดเราก็เห็นอยู่เต็มตาว่าผู้ที่เฝ้ารับการศึกษาดิบบางทีกทำ
 ผิด ทำชว้อย่างร้ายแรง เหตุใดจึงเป็นไปได้ ? ทั้งนี้
 เพราะสร้างนิสัยผิด ปล่อยให้ความคิดชั่วเข้าครอบงำ
 หนัก ๆ เข้าจนกล่าวว่าเป็นนิสัยชั่ว ไม่กลัวต่อการ
 กระทำผิด ทั้ง ๆ ที่รูสึกว่าสิ่งนั้นผิด สิ่งนั้นถูก
 ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า คนเราที่รับการศึกษแล้ว
 ในชั้นแรกอยากทำแต่สิ่งที่ชอบที่ถูกต้องก่อน แต่ถูกอำนาจ
 ผ่ายตำหรือตนเองหันเองไปก่อน ถาวรไม่อยู่ก็เริ่ม
 กระทำผิด เช่นเราเดินไปกลางถนนพบกระเป๋าคู
 ทำตกไว้ เบ็ดออกมีเงินร้อยปอนด์ เราเกิดความคิด
 ขนสองอย่าง อย่างหนึ่งคือไม่มีใครเห็น เราไม่รู้ว่า
 ใครเป็นเจ้าของ เราไม่ได้ขโมยใคร เงินร้อยปอนด์
 ก็หายาก ได้เอามาเที่ยวให้สนุก เพราะได้มาเปล่า ๆ
 อีกความคิดหนึ่งคือ เราไม่ควรเอา เพราะเจ้าของที่
 ทำตกไว้เขาคงไม่สบายใจ เขาคงเดือดร้อน เราไม่มี
 สิทธิ เราควรเอาไปมอบตำรวจเพื่อประกาศหาเจ้าของ
 ความคิดสองอย่างนี้ต่อสู้กันอยู่ ถ้าเรามั่นคง กล่าว

คืออำนาจฝ่ายสูงแข่งกว่า เราก็ไปหาตำรวจ ถ้าเรา
 อ่อนแอ กล่าวคือปล่อยให้ความย่ำแย่จนจุง เรากริบ
 กลับบ้าน เอาเงินไปใช้สนุกสบายเป็นต้น หรือเรา
 ทำงาน ใน ตำแหน่ง ที่ สามารถ หา เงิน พิเศษ ได้ โดย
 สามารถ จะบันดาลประโยชน์ อย่างหนึ่ง อย่างใด ให้แก่
 ผู้นอกทางปรกติ มีผู้มาให้สินบนเรา เราตรึกตรอง
 ว่าจะรับหรือไม่ เกิดความคิดโต้แย้งกันสองทางว่า
 จะรับหรือไม่ ความคิดที่ว่าควรรับ เพราะเราจะได้
 เงินใช้สอยเป็นประโยชน์โดยไม่ต้องลงทุน ครอบครั
 และตัวเราจะได้เป็นสุข ไม่มีใครรู้ ไม่มีใครเสียหาย
 ได้ประโยชน์ทั้งเราและผู้ให้ ความคิดอีกฝ่ายหนึ่ง
 เตือนเรา อย่าดีกว่า เพราะเรามีหน้าที่จะต้องสุจริต
 ต่อชาติ ต่อรัฐบาล ต่อราษฎร ซึ่งเราได้รับความ
 ไว้วางใจกินเงินเดือน ถ้าเรารับสินบน เราไม่ซื่อตรง
 เราจะทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ผู้ที่มาให้สินบนเราจะ
 ได้ประโยชน์ไปโดยไม่ถูกต้อง บุคคลอื่นซึ่งไม่ได้ให้
 สินบนเราไม่ได้โอกาสเท่าเทียม ผู้ให้สินบนเราอาจ

ไปหาทางอื่น ซึ่งอาจไม่ถูกกฎหมายหรือศีลธรรมเพื่อ
 ได้เงินจำนวนที่ให้เรามา^๕นั้นเป็นการทดแทน^๖ ซึ่งเป็น
 การเดือดร้อนแก่คนอื่นอีก เรา^๗รับสินบนแล้วเราจะไม่
 สบายใจ เพราะผู้ให้เท่ากับเป็นนายเรา เราจะมองหน้า
 เขาไม่สนิท ทางเจ้าหน้าที่^๘ที่เราจะติดตาราง เรา
 จะเสียชื่อเสียงสกุล ๆ ล ๆ เหล่านี้เป็นต้น จึงตกลงไม่รับ
 อำนาจฝ่ายต่ำ^๙ของเราไปในทางผิดนั้นอาจจะเป็นเพราะตัว
 เราเองก็ได้ หรือคนอื่นก็ได้ เช่นในกรณีแรกตัวเรา
 คิดผิดเอง เอาเงินเสีย ไม่ไปบอกตำรวจ กรณีหลัง
 เพราะผู้ให้สินบนมาจูงใจเราเป็นต้น บัญญาจึงมีว่าเรา
 จะต้องทำอย่างไร ในเมื่อเกิดการต่อสู้ระหว่างความ
 คิดฝ่ายต่ำและความคิดฝ่ายสูงเช่นนี้ เราต้องตั้งใจ
 เด็ดเดี่ยวที่เดียวว่า ไม่ยอมทำเป็นการผิดศีลธรรม ผิด
 กฎหมาย ใจเราจะไม่สบาย เราจะต้องได้รับกรรมนี้
 แม้มันชาติหน้าชาติหน้าโดยยึดหลักกรรม ขอให้ดูตัวอย่าง
 ง่าย ๆ เอาหลักกรรมชาติขนม^{๑๐}มาจับ เช่นเราเอาลูก
 บอลล์ขว้างไปที่ฝาผนัง ถ้าเราขว้างแรงลูกบอลล์กระ

ท่อนมาแรง ถ้าเราขวางเบากระท่อนมาเบาทางนเพราะ
 เราเป็นผู้ขวาง แล้วแต่เราขวางแรงหรือขวางเบา
 ขापเจ้าเห็นว่าในชวตเราอย่าว่าแต่มนุษย์ต่อมนุษย์เลย
 แม้ประเทศต่อประเทศก็เช่นเดียวกัน ต่างมีสิทธิและ
 หน้าที่เบนของคู้กัน ทุกคนทุกประเทศมีสิทธิและมีหน้า
 ทตอกันและกัน เรามหน้าที่ที่จะไม่ต้องไปฆ่าใคร
 โกงใคร ทำให้ใครเดือดร้อนโดยผิดศีลธรรม แต่เรา
 ก็มีสิทธิที่จะขอไม่ให้ผู้อื่นทำแก่เราเช่นเดียวกัน ถ้าทุก
 คนทุกประเทศต่างเคารพสิทธิของผู้อื่นและปฏิบัติตาม
 หน้าที่ตูกตอกันแล้ว โลกก็จะสุขสบาย
 อานาจฝ่ายตาทขापเจ้าวามานักตรงกบตณหาซึ่ง
 พระพุทธเจ้าทรงสงสอนนนั้นเอง แต่ตณหาซึ่งทรงสง
 สอนนเป็นคากวางหมายถึงความอยากได้ทุกอย่าง ซึ่ง
 บางอย่างเบนตณหาซึ่งไม่ผิด แต่กอาจนำมาซึ่งความ
 ทุกข์ได้ เพราะไม่ไต่ตั้งใจ ทรงสงสอนว่า ตณหาเป็น
 สิ่งที่น่ามาซึ่งทุกข์ แต่ ننแหละ บางตณหาเรากตต
 ไม่ได้ เช่นตณหาซึ่งเป็นการถูกศีลธรรม คืออยาก

อยู่กับครอบครัวเป็นปรกติสุข   อยากหายเจ็บหายไข้
 ฉะนั้นเราซึ่งเป็นมนุษย์ปุถุชน ก็ได้แต่พยายามตัดค้นหา
 ที่ชาวศตลครรรรม   แต่ยิ่งตัดได้หมดก็ยิ่งดี   ฉะนั้นข้าพเจ้า
 จะกล่าวถึงค้นหาที่ผิด

ฉะนั้น   ปัญหาที่ต่อไปว่า   เราจะตัดค้นหาที่ผิดนี้
 ได้อย่างใด ?   ข้าพเจ้าเห็นว่าเราต้องพยายามสร้าง
 นิสัยที่ดี   และวางหลักที่ดีและถูกในการดำเนินชีวิต
 ของเรา   ข้าพเจ้าว่าต้องพยายามเพราะเราไม่ใช่พระ
 พุทธเจ้า   เราเป็นมนุษย์ปุถุชน   ตัวข้าพเจ้าเองก็ได้แต่
 พยายาม   เพราะเรารู้ไม่ได้ว่าแม้พยายามอย่างหนัก
 วันหนึ่งอาจเคลิบเคลิ้มหลงไหลปล่อยตนให้เป็นทาส
 ของราคะ (Passion) จนทำผิดไปก็ได้   แต่ข้าพเจ้า
 เชื่อว่าถ้าเราสร้างอุปนิสัยหรือจริตอธยาศัย (Cha-
 racter) ดีแล้ว   จะเป็นการยากที่เราจะตกเป็นทาสของ
 ราคะและความยวดยวน   ที่ข้าพเจ้าว่าอุปนิสัยดี   คือ
 อุปนิสัยที่ประกอบด้วยหลักดีและนำไปปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ
 หลักดีคือละเว้นความชั่วและทำแต่สิ่งที่ดี   ถ้า

เราทำได้สม่ำเสมอก็กลายเป็นนิสัย กลายเป็นบุคคล
 อย่างที่เรียกว่า man of good character หรือบุคคล
 ซึ่งมีจรรยาสุภาพดี หลักประพฤติตนจะฝังรากมั่นใน
 สันดาน ผู้ที่มีหลักเช่นนี้จะมิชวตสม่ำเสมอไม่แปรปรวน
 ต่างกับผู้ที่ไม่มีอุปนิสัย วันหนึ่งปฏิบัติอย่างหนึ่งรุ่งขึ้น
 ในกรณีเช่นเดียวกันปฏิบัติ อีกอย่างหนึ่งแล้วแต่อารมณ์
 ชีวิตของผู้นั้นจะโคลงเคลงไม่สม่ำเสมอ หรือผู้มีอุปนิสัย
 ไม่ดีเมื่อมีหลักในชีวิตผิดหมด หลักนี้จะนำไปสู่ความ
 หายนะ

แต่ในการวางหลักดังกล่าวนี้ บางคนก็ปฏิบัติได้ดี
 มั่นคง เพราะจิตใจ แน่วแน่ มีนิสัยดีเป็นประจำ รู้จัก
 ตัดสินใจในทางที่ถูก เข้าใจหลักดี บางคนไม่มีหลัก
 เลยก็มี ยอมตนเป็นทาสแห่งความตลใจ (impulse)
 ถ้า impulse ดี ก็ทำดี ถ้า impulse ไม่ดี ก็ทำชั่ว
 แต่ที่ร้ายแรงที่สุด คือ คนที่มีหลัก แต่เป็นหลักที่เหลว
 เหลือกชวร้าย ทวารายที่สุดเพราะเป็นการกระทำชั่ว
 และโดยจงใจจริง ๆ

ที่ข้าพเจ้าเห็นว่าการมีหลักคณนสำคัญมาก เพราะ
 เราอาจวางหลักการดำเนินชีวิตของเรา ให้เป็นไปใน
 ทางที่ถูกชอบด้วยเหตุและผล และหน้าที่ของพลเมืองที่
 ดีโดยไม่มีสิ่งใดมากโยกให้คลอนแคลนได้โดย impulse
 ภายใน หรืออิทธิพลภายนอก เป็นอันได้ไปสู่การ
 ปฏิบัติตามมรรค ๘ ง่ายขึ้น เป็นการช่วยให้เราตระ
 หนักว่าเรามีข้อเสียบกพร่องข้อใด และรีบขมก้เขม่น
 ถอนรากมันเสียทันที จะช่วยให้พ้นจากความผิดพลาด
 ซึ่งเกิดจากความอ่อนแอ ทำการทุกอย่างจะประสพ
 แต่ความพอใจ เพราะว่าจะเป็นคนรักษาคำมั่นละเอียด
 และมีประสิทธิภาพ วินิจฉัยถูกต้องชัดเจนและมั่นคง
 เมื่อมีหลักดี ๆ เหล่านี้จะอยู่ในฐานะที่ต่อสู้ความยั่วยวน
 ได้ ส่วนผู้ที่มัจจรต่อธยาศยอ่อนหรือไม่มีเลยจะปฏิบัติ
 ตรงกันข้ามเพราะเป็นทาสของ impulse ไม่เสถียร
 ภาพ เชื่อถือไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าวันนีเขาทำอย่างนี้
 พรุ่งนี้เขาจะทำอย่างใด

แต่ในการที่เราจะสร้างอุปนิสัยดีหรือวางหลักดี

๕
 นน เราจะทำได้อย่างไร คำตอบก็คือ เราต้องมี
 ปรารถนาอันแรงกล้าและใช้ปัญญา และเจตน์จำนง
 ของเราด้วยกันอื่น คือศึกษาถึงความดีและความชั่ว
 ในการดำรงชีวิต ละทิ้งความกตัญญู และเกลียดชัง
 ความชั่ว นึกถึงพระธรรมของพระพุทธเจ้า นึกถึง
 ความดีงามของผู้ซึ่งเมตตากรุณาต่อเรา นึกถึง
 กรรมที่ชั่วทำดีได้ ทำชั่วได้ชั่ว ตั้งเจตน์จำนงจะทำ
 สิ่งดีสิ่งชอบ เมื่อความกตัญญูมาสู่สมองเราพยายาม
 นึกถึงสิ่งที่ดี สิ่งงามหรือหันไปทำงาน ที่จะสามารถพา
 ความคิดไปเสียจากสิ่งชวนน มีผู้กล่าวว่า การอยู่เฉย ๆ
 ไม่ทำอะไรเป็นการส่งเสริมให้เราทำผิด ทำชั่ว ง่ายกว่า
 ผู้ที่ขยัน ถ้าทำได้เช่นนี้จะเกิดนิสัย (Habit) ดี
 เพราะการปฏิบัติตามหลักที่ดีได้ ก็ต้องมาจากนิสัยดี
 ก่อน และนิสัยดีเหล่านี้คือคุณธรรมนั่นเอง ซึ่งรวมอยู่
 ในมรรค ๘

มรรค ๘ นี้ คือ คุณธรรม (Virtue) ทั้งนั้น
 แต่การปฏิบัติ ตามทั้งแปดมรรคนั้น ยากนัก ยากหนา

ข้าพเจ้าเห็นว่า ผู้ซึ่ง^{๒๕} เป็น^{๒๖} ปุถุชน^{๒๗} ธรรมดา ไม่สามารถตัด^{๒๘}
 ตัณหาได้^{๒๙} หมด เพียงสามารถในขั้นแรก ยึด^{๓๐} คุณ-
 ธรรม^{๓๑} เหล่า^{๓๒} นั้น ก็เรียกว่าวิเศษ^{๓๓} มาก เช่น เป็น^{๓๔} ผู้^{๓๕} อยู่
 ในศีลในธรรม เช่น^{๓๖} รู้จัก^{๓๗} ตัว^{๓๘} ของ^{๓๙} ตัว^{๔๐} ว่า^{๔๑} เรา^{๔๒} ไม่^{๔๓} เป็น^{๔๔} ผู้^{๔๕} วิเศษ^{๔๖}
 อะไร เรา^{๔๗} เป็น^{๔๘} มนุษย์^{๔๙} ปุถุชน^{๕๐} ซึ่งสามารถ^{๕๑} ทำ^{๕๒} ผิด^{๕๓} ได้
 คน^{๕๔} อื่น^{๕๕} เขา^{๕๖} สามารถ^{๕๗} กว่า^{๕๘} เรา^{๕๙} ยิ่ง^{๖๐} รู้^{๖๑} น้อย^{๖๒} ยอ^{๖๓} ยา^{๖๔} เหยียด^{๖๕} ผู้^{๖๖} อื่น^{๖๗}
 อีก^{๖๘} นัย^{๖๙} หนึ่ง^{๗๐} คือ^{๗๑} การ^{๗๒} ถ่อม^{๗๓} ตัว^{๗๔} เรา^{๗๕} นี้^{๗๖} เอง^{๗๗} เพราะ^{๗๘} การ^{๗๙} ถ่อม^{๘๐} ตัว^{๘๑}
 รู้^{๘๒} ค่า^{๘๓} ของ^{๘๔} ตัว^{๘๕} เรา^{๘๖} ทำให้^{๘๗} เรา^{๘๘} เกิด^{๘๙} ความ^{๙๐} คิด^{๙๑} เหยียด^{๙๒} หยาม^{๙๓}
 ผู้^{๙๔} อื่น^{๙๕} หยิ่ง^{๙๖} จอง^{๙๗} หอง^{๙๘} โลก^{๙๙} รู้^{๑๐๐} จัก^{๑๐๑} พอ^{๑๐๒} ใจ^{๑๐๓} ใน^{๑๐๔} สิ่ง^{๑๐๕} ที่^{๑๐๖} ตน^{๑๐๗} มี^{๑๐๘} หรือ
 ได้^{๑๐๙} มา^{๑๑๐} นี้^{๑๑๑} เป็น^{๑๑๒} คำ^{๑๑๓} สอน^{๑๑๔} ของ^{๑๑๕} พระ^{๑๑๖} พุทธ^{๑๑๗} เจ้า^{๑๑๘} เช่น^{๑๑๙} เดียว^{๑๒๐} กัน
 เมื่อ^{๑๒๑} เรา^{๑๒๒} พอ^{๑๒๓} ใจ^{๑๒๔} ใน^{๑๒๕} สิ่ง^{๑๒๖} ที่^{๑๒๗} เรา^{๑๒๘} มี^{๑๒๙} แล้ว^{๑๓๐} ก็^{๑๓๑} ไม่^{๑๓๒} ยาก^{๑๓๓} ลัก^{๑๓๔} ยาก^{๑๓๕}
 ชะ^{๑๓๖} โม^{๑๓๗} ย^{๑๓๘} ยาก^{๑๓๙} น้อ^{๑๔๐} โกง^{๑๔๑} คือ^{๑๔๒} ตรง^{๑๔๓} กัน^{๑๔๔} ข้าม^{๑๔๕} กับ^{๑๔๖} ความ^{๑๔๗} โลก^{๑๔๘}
 แทน^{๑๔๙} ที่^{๑๕๐} จะ^{๑๕๑} ยาก^{๑๕๒} ได้^{๑๕๓} กลับ^{๑๕๔} พร้อม^{๑๕๕} ที่^{๑๕๖} จะ^{๑๕๗} ช่วย^{๑๕๘} เหลือ^{๑๕๙} เจือ^{๑๖๐} งาน^{๑๖๑} ให้^{๑๖๒}
 ผู้^{๑๖๓} อื่น^{๑๖๔} ที่^{๑๖๕} ชด^{๑๖๖} สน^{๑๖๗} มี^{๑๖๘} ใจ^{๑๖๙} เผื่อ^{๑๗๐}แผ่^{๑๗๑} (Liberality) ไม่^{๑๗๒} ยาก^{๑๗๓} เอา
 ของ^{๑๗๔} ผู้^{๑๗๕} อื่น^{๑๗๖} มี^{๑๗๗} ใจ^{๑๗๘} เมตตา^{๑๗๙} กรุณา^{๑๘๐} (Benevolence) ต่อ^{๑๘๑} บุคคล^{๑๘๒}
 ทั่วไป^{๑๘๓} ซึ่ง^{๑๘๔} ตรง^{๑๘๕} กัน^{๑๘๖} ข้าม^{๑๘๗} กับ^{๑๘๘} ความ^{๑๘๙} อิจฉา^{๑๙๐} ริษยา^{๑๙๑} มี^{๑๙๒} มารยาท^{๑๙๓}
 สุภาพ^{๑๙๔} ซึ่ง^{๑๙๕} ตรง^{๑๙๖} กัน^{๑๙๗} ข้าม^{๑๙๘} กับ^{๑๙๙} ความ^{๒๐๐} โกรธ^{๒๐๑} โมโห^{๒๐๒} ข่ม^{๒๐๓} สติ^{๒๐๔} ได้^{๒๐๕}

ทั้ง ๆ ที่เราไม่ชอบ มีความหมั่นเพียรในการทำงานเพื่อ
 เลี้ยงชีวิตของตนและครอบครัว โดยทางสุจริตไม่เกียจ
 คร้านละทิ้งการกระทำอย่างใดที่สมควรกระทำ

ข้าพเจ้าได้กล่าวในเบื้องต้นแล้วว่า เราเกิดมาเป็น
 ราษฎร เป็นพลเมืองของชาติ ย่อมมีทั้งสิทธิและหน้าที่
 ต่อกันและกัน เรามีสิทธิอย่างใด คนอื่นเขาก็มีสิทธิ
 อย่างนั้น เขามีหน้าที่อย่างใดเราก็มีหน้าที่อย่างเดียวกับเขา

ข้าพเจ้าจะกล่าวถึงหน้าที่ เพราะเมื่อกล่าวถึงหน้าที่
 แล้ว ก็เท่ากับกล่าวถึงสิทธิไปในตัว เพราะเป็นของคู่
 กันเหมือนสามภรรยา พวกเราซึ่งเป็นพุทธศาสนิกชน
 ก็มีหน้าที่ต่าง ๆ เช่น

๑. หน้าที่ต่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จะต้อง
 เคารพบูชา นบถอพระองค์ในฐานะที่เป็นพระบรมศาสดา
 จารย์ อุตส่าห์พากเพียรตรัสรู้ ได้ทรงสั่งสอนวางหลัก
 ธรรมไว้ให้พวกเราปฏิบัติ กิดถึงพระคุณของพระองค์
 เมื่อกิดถึงพระคุณแล้ว ก็ต้องพยายามตอบแทนพระคุณ

โดยระลึกถึงพระองค์ เคารพบูชา ปฏิบัติพระธรรม
 ของพระองค์ เคารพและอุทิศตนพระภิกษุสงฆ์ ซึ่ง
 ถอดเหมือนหนึ่งสานุศิษย์ของพระองค์ ซึ่งอุทิศสำหรับสละ
 บ้านเรือนครอบครัวทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อให้พระธรรม
 ของพระองค์แพร่ไปยังทุก ๆ คน

๒. หน้าที่ต่อตัวเราเองก็คือความดี ความคิด บัญญา
 การกระทำต่าง ๆ ของเราไม่ให้ไปในทางที่ผิด รักษา
 ร่างกายของเราให้เหมือนนามยต หน้าที่จะต้องหาเลี้ยงชีพ
 มิฉะนั้น จะกลายเป็นภาระแก่ผู้อื่นเป็นต้น

๓. หน้าที่ต่อผู้อื่น ในฆอนมมากมาย เช่น ต้อง
 เคารพสิทธิของผู้อื่น สิทธิเหล่านี้ อาทิ สิทธิในชีวิต
 ร่างกาย อนามย ทรัพย์สิน เสรีภาพ ชื่อเสียงของเขา
 แต่การเคารพสิทธิของผู้อื่นดังกล่าวแล้ว ยังไม่เป็นที่
 การเพียงพอ ถ้าเราอยากประกอบกรรมดี เราต้อง
 มีใจกุศลช่วยเหลือเขาอีก ถ้าสามารถทำได้ คนอยาก
 ไม่มีอาหารก็ต้องให้อาหาร คนจะทำผิดก็ช่วยตักเตือน

๔. หน้าที่ในฐานะเป็นพลเมืองของชาติ เช่น ต้อง

ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง   ต้องซื่อสัตย์ต่อ
 ประเทศชาติ มีทุกขรอน้อย่างใดก็ร้องเรียนตามระเบียบ
 เช่นต่อโรงศาลหรือต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง หรือใช้
 สิทธิที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ ไม่ฟ้องร้องกล่าวหาผู้
 ใดโดยไม่เป็นธรรม ไม่ฟ้องร้องกล่าวหาข้าราชการ
 โดยเอาความเท็จมากล่าว หรือทำลายชื่อเสียงของเขา
 โดยเท็จ เช่นเดียวกัน หรือถ้าเป็นนักการเมืองก็เดิน
 การเมืองโดยวิธีชอบธรรม

ข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้ามนุษย์เราทุกคนวางหลักการ
 ดังกล่าวมาแล้วได้หมด และปฏิบัติตนได้อย่างเคร่ง
 ครัด ก็คงจะเป็นการช่วยในเรื่องปฏิบัติตามมรรค ๘
 ได้บ้าง และความจริงหลักเหล่านี้ ก็อยู่ในมรรค ๘
 นั้นเอง

ข้าพเจ้าขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่ได้สละเวลาอันมี
 ค่านั่งฟังข้าพเจ้ามาโดยตลอด ขออัญเชิญคุณพระศรี
 รัตนตรัยจงดลบันดาลให้ท่านเจริญสุขยิ่ง ๆ

คำบรรยาย

“เรื่องพระพุทธศาสนาและคริสต์ศาสนา

ในอังกฤษ”

โดย นายคิรก ชัยนาม

ณ ตึกภูกองศ์ประสานวิทยาสัทธา ๑ วัดราชบพิธ

ณ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๒

ขอหม่อมสการพระคุณเจ้าที่เคารพนับถือทั้งหลาย

กระผมได้รับเชิญจากท่านเจ้าคุณพระเทพโมลี เจ้า
คณะตรวจการภาค ๑ และประธานกรรมการ การ
ประชุมเจ้าคณะจังหวัด และอบรมพระคณาธิการประจำ
ภาค ๑ ให้มาบรรยายเรื่องศาสนาในอังกฤษในวัน
แก่พระคุณเจ้าทั้งหลาย

กระผมได้กราบเรียนตอบเต็มใจจะสนองความ
ปรารถนา และในการให้เกียรติแก่กระผมเป็นอย่างยิ่ง
เพราะในเรื่องกิจการของพระพุทธศาสนา กระผม

เต็มใจเสมอ แต่มีข้อวิตกกอยู่ข้อหนึ่ง คือ กระทบ
 มีความรู้^{๒๒}น้อยมากในเรื่องศาสนา และการไปรับราชการ
 ในประเทศอังกฤษของกระทบ ก็อยู่ในเวลาอันน้อยมาก
 ฉะนั้น จึงต้องขอประทานอภัยจากพระคุณเจ้าทั้งหลาย
 หากการบรรยายนี้มีข้อผิดพลาดบกพร่องประการใด ได้
 โปรดเมตตาแก่กระทบด้วย

ในการที่จะทราบได้ถึงการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
 ในอังกฤษนี้ กระทบคิดว่าเราจำต้องเข้าใจเสียก่อนว่า
 อังกฤษมีศาสนาประจำชาติของเขาอย่างไรก่อน กระทบ
 คิดว่าคงจะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อย เพราะเป็นการ
 ทำให้มีความรู้กว้างขวางประกอบไป

ที่เราเรียกว่าอังกฤษนั้น ความจริงเป็นคำแคบกว่า
 เพราะศัพท์ที่ถูกต้องคือบริเตนใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย
 อังกฤษ (England) สกอตแลนด์ (Scotland)
 เวลส์ (Wales) รวมทั้งหมดเรียกว่า บริเตนใหญ่ หรือ
 ถ้าเรียกชาวเมืองเหล่านี้เรียกว่า ชาวอังกฤษ ชาวสกอต
 ชาวเวลส์ รวมทั้งหมดเรียกว่าชาวบริติช แต่เพื่อ

ความสะดวกกระผมจะเรียกว่า อังกฤษ เพราะเข้าใจ
ง่ายกว่า

ตำราประวัติศาสตร์หลายเล่มกล่าวตอกกันว่า ถอย
หลังไป ๒ พันปีกว่ามานี้ บนเกาะอังกฤษมีชาวเมือง
ชื่อเกลต์ (Celt อาศัยอยู่ แต่คนเหล่านี้ทำอะไรบ้าง
ไม่มีหลักฐานที่พอจะบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังอ่าน และ
ศึกษาได้ แต่ประวัติศาสตร์ของอังกฤษเรียกได้ว่าเริ่ม
ตั้งแต่ปี ๕๕ ก่อนคริสตศักราช คือ ๒๐๐๓ ปีมานี้ เป็น
บุทจุลอุซ ซีซาร์ (Julius Caesar) จักรพรรดิโรมัน
นำทหารมาชนเกาะอังกฤษ เพราะภายหลังต่อมาอีก
สิบปีบุทจุลอุซซีซาร์จึงกลับไปกรุงโรม ได้ไปทำบันทึกไว้
เป็นหลักฐาน และนับแต่นั้นมานักประวัติศาสตร์
อังกฤษ ก็สามารถรวบรวมหลักฐานเหตุการณ์ได้เป็น
ลำดับมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ต่อมาอีกเกือบ ๑๐๐ ปี คือประมาณพุทธศักราช
๕๘๖ หรือคริสตศักราช ๔๓ โคลดิอุซซีซาร์ (Claudius
Caesar) จักรพรรดิโรมันได้ส่งกองทหารยกมาตีเกาะ

อังกฤษอีก พวกอังกฤษผู้เต็มที แต่แม้พวกโรมันอีก พวกโรมันบางส่วนจึงตั้งภูมิลำเนาอยู่บนเกาะนี้ สร้างเมืองขึ้นตามริมน้ำเทมส์ (Thames) ซึ่งเป็นแม่น้ำใหญ่ของอังกฤษเรียกว่า ลอนดิเนียม (Londinium) ในปัจจุบันนี้คือกรุงลอนดอนราชธานีของอังกฤษ พวกโรมันได้นำประเพณีต่าง ๆ เข้ามาในอังกฤษ สร้างกำแพงดินแบบโรมัน สร้างถนนซึ่งมีชื่อว่าเชิงแรงทันทานมาก แต่สิ่งสำคัญที่สุด คือ นำคริสต์ศาสนาเข้ามาให้แก่ชาวเกาะ กลายเป็นศาสนาประจำชาติอังกฤษทุกวันนี้ แม้ในตอนนี้หลัง ๆ จะได้แตกแยกออกเป็นหลายนิกายก็ตาม ในเรื่องคริสต์ศาสนาเข้ามาอังกฤษนี้กระผมจะได้บรรยายในภายหลัง

ก่อนพวกโรมันเข้ามา คนอังกฤษไม่มีศาสนาใดศาสนาหนึ่งโดยเฉพาะ แต่นับถือพระเจ้าหลายองค์ นับถือบุคคลประเภทหนึ่งที่ถือว่าตนเป็นนักพรต เรียกว่า ดรูดส์ (Druids) พวกดรูดส์นั้นอาจอ้างว่ารู้ความลับสำคัญ ไม่มีคนธรรมดาอื่นรู้ พวกนี้อธิบายว่าพระเจ้า

ต่าง ๆ (Gods) สิงอยู่ในป่าทึบ ถึงเวลาก็ไปสวดใต้
ต้นไม้เพื่อวิงวอนขอพร พวกราชฎรพากันนับถือและ
เกรงกลัว

ได้กล่าวแล้วว่าสิ่งสำคัญที่พวกโรมันนำมาสู่เกาะ
อังกฤษ คือ คริสต์ศาสนา แต่ศาสนาที่นำมาในสมัย
นั้นเป็นแบบโรมันกัธลิก ในที่สุดคริสต์ศาสนาได้แพร่
หลายทั่วไปบนเกาะอังกฤษ มีการสร้าง โบสถ์ วิหาร
มากมาย

พวกโรมันอยู่บนเกาะอังกฤษประมาณ ๔๐๐ ปี ต่อ
มามีศึกมาประชิดกรุงโรม จักรพรรดิโรมจึงส่งเรียก
ชาวโรมันบนเกาะให้กลับไปเพื่อไปช่วยรบ แต่พอพวก
โรมันไปก็กลับมีศัตรูภายนอกมารบกวนอีก เช่น พวก
แองเกิลส์ (Angles) พวกแซ็กซอน (Saxon) พวก
จูตส์ (Jutes) ซึ่งมาจากดินแดนบางภาคของยุโรปซึ่ง
บัดนี้คือเยอรมันนีและฮอลแลนด์ พวกอังกฤษสู้ไม่ได้
อีก แต่แม้พวกใหม่ที่เขามารุกรานนี้จะชนะก็ตาม แต่
เนื่องจากมีหลายพวกจึงปกครองได้เป็นหย่อม ๆ แต่ละ

หย่อมตงตนเบ็นกษัตริย์ มีราชอาณาจักรเล็ก ๆ

เมื่อพวกแซกซอนและพวกอื่น ๆ ตังกล่าวมานได้
นำชนบธรรมนิยม การถือศาสนาแปลก ๆ เข้ามาอีก
พวกเหล่านี้ไม่นับถือศาสนาคริสต์เตียน แต่นับถือวัตถุ
ต่าง ๆ ได้ลงมือปราบและทำทารุณพวกอังกฤษที่นับถือ
ศาสนาคริสต์เตียน เช่น ทรมานบ้าง ฆ่าเสียบ้าง วัตถุประสงค์
อารามของคริสต์ศาสนา ถูกเผาทำลายเกือบหมดสิ้น
ชาวเมืองต้องกลับเป็นผู้ไม่มีศาสนาไปอีก

ต่อมาจนถึงพุทธศักราช ๑๑๔๐ หรือ ค.ศ. ๕๙๗
ในกรุงโรมซึ่งมีประมุขในคริสต์ศาสนา เรียกว่าสันตะ
ปาปา (Pope) องค์ใหม่ทรงพระนามว่า เกรกอรี
(Gregory) ได้ส่งนักบุญองค์หนึ่ง ชื่อนักบุญออกัสติน
(St. Augustine) มาอังกฤษ เพื่อมาพนคริสต์ศาสนา
อีกครั้งหนึ่ง

นักบุญออกัสติน มาทำงานสำเร็จสมความประสงค์
และสามารถเปลี่ยนจิตใจกษัตริย์อังกฤษสมัยนั้นได้
ตลอดจนประชาชนส่วนมาก ก็พลอยถือตามไปด้วย

กษัตริย์โปรตปรานมาก ถึงกับอนุญาตให้สร้างวิหาร และที่อยู่ได้ในเมืองคานเทอเบอรี (Canterbury) ซึ่ง ทุกวันนี้ กลายเป็นโบสถ์สำคัญของคริสเตียนในอังกฤษ และเป็นที่อยู่ของมหาสังฆราชาของอังกฤษ ดังแต่นั้น มาคนอังกฤษทั่ว ๆ ไปก็เริ่มกลับถือคริสต์ศาสนา และ ยอมรับว่าสันตะปาปา ณ กรุงโรมเป็นประมุขสำคัญของ คริสตจักรทั่วไป รวมทั้งประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ซึ่ง เริ่มนับถือศาสนาคริสเตียนด้วย

การแตกกันระหว่างกษัตริย์อังกฤษ กับ สันตะปาปาและเริ่มมีนิกายโปรเตสแตนต์

ต่อมาถึงพุทธศักราช ๒๐๕๐ หรือ ค. ศ. ๑๕๐๗ อังกฤษมีกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าเฮนรี่ที่ ๘ (Henry) ตามลัทธิศาสนาคริสเตียน ห้ามผู้ทนับถือ ศาสนาคริสเตียนมีภรรยามากกว่า ๑ คนในเวลาเดียวกัน ในสมัยนั้นสันตะปาปายังคงมีอำนาจเหนือศาสนา ในอังกฤษจนถึงกับมีพระฉายาว่า “ประมุขของ

ศาสนา” (Head of the Church) เฮนรี่มีพระมเหสีทรงพระนามว่าพระนางแคธเธอริน ซึ่งเป็นพระชนิษุ์ฐาของกษัตริย์สเปน แต่เฮนรี่ใคร่จะทรงหย่าเพื่ออภิเศกกับนางพระก้านัลของพระนาง ตามธรรมเนียมในขณะนั้น กษัตริย์ต้องได้รับอนุญาตจากสันตะปาปาก่อนจึงทรงขออนุญาตไป สันตะปาปาไม่ทรงอนุญาตโดยอ้างเหตุว่าไม่มีเหตุสมควร และจะเป็นการละเมิดหลักทางศาสนา ความจริงนั้นนักประวัติศาสตร์กล่าวว่า เพราะเกรงพระทัยพระเจ้าแผ่นดินสเปน ซึ่งมีทหารอยู่มากในอิตาลี

ในที่สุด เฮนรี่ทรงให้รัฐสภาประกาศแยกคริสต์ศาสนาไม่ขึ้นกับสันตะปาปาต่อไป และทรงหย่ากับพระนางแคธเธอริน และอภิเศกสมรสใหม่โดยพลการ ในการออกกฎหมายใหม่นี้ได้ประกาศว่า อังกฤษเป็นอิสระไม่ขึ้นกับใคร ฉะนั้นแต่ต่อไปคริสต์ศาสนาในอังกฤษจะเรียกว่าคริสต์ศาสนาของอังกฤษ (Church of England) กษัตริย์ทรงเป็นประมุขของศาสนา

การประกาศนิกเพื่ออภิเศกสมรสให้โตเท่านั้น แต่ไม่
 ใ้โตเปลี่ยนลัทธิศาสนาอย่างไร คือศาสนาก็ยังเป็น
 โรมันคัทธิค้อย่างเดิม ทรงตั้งให้สังฆราชอังกฤษแห่ง
 เมืองคานเทอบุรีตั้งกล่าวแล้วในตอนต้นให้ขึ้นต่อพระ-
 องค์โดยตรง

บังเอิญในยุคเดียวกันนี้ มีการเคลื่อนไหวในยุโรป
 ไม่เห็นด้วยกับนิกายโรมันคัทธิคของสันตะปาปา การ
 เคลื่อนไหวครั้งนั้น มีผลกระทบต่อประวัติศาสตร์และ
 ชีวิตของคนอังกฤษอย่างสำคัญ ฉะนั้นจึงจำต้องบรรยาย
 พอสังเขป

การเคลื่อนไหวในครั้งนั้น ซึ่งกลายเป็นเหตุสำคัญ
 ในประวัติศาสตร์ของยุโรปและของโลกคือ การปฏิรูป
 คัดค้าน หรือเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Protestant
 Reformation ในปีพุทธศักราช ๒๐๖๐ หรือ ค.ศ.
 ๑๕๑๗ มีนักพรตศาสนาคริสต์เถียนองค์หนึ่งชื่อมาติน-
 ลูเธอร์ (Martin Luther) เกิดในตระกูลชาวนา
 แต่สำเร็จจากมหาวิทยาลัยและบวชเป็นนักพรตในศาสน-

นาคริสเตียนโรมันคัลลิกนิกาย และเป็นศาสตราจารย์
สอนศาสนาในมหาวิทยาลัย มาตินลูเธอร์ท่องเที่ยว
แสวงหาวิชาเพิ่มเติมไปในเมืองต่าง ๆ ของยุโรปและ
กรุงโรม ลูเธอร์จึงลงความเห็นว่าต้องมีการปฏิรูป
นิกายโรมันคัลลิก จึงเที่ยวปาฐกถาคัดค้านโดยเสนอ
ความเห็น ๖ ประการ คือ

๑. นักพรตฝ่ายคัลลิก มีสิทธิเกินไปยิ่งกว่า
ราชบรรพชา ควรเลิกสิทธิพิเศษ
๒. การที่ให้
ศาสนา คือ สันตะปาปามีสิทธิทางการเมือง ควบคุม
ประเทศต่าง ๆ ด้วยนั้นไม่ชอบ และสะสมทรัพย์มาก
เกินไป ผิดทางศาสนา
๓. หลักธรรมที่สอนนั้นผิด
คลาดเคลื่อน พิธีกรรมต่าง ๆ ควรปรับปรุงหรือเลิก
๔. มนุษย์เกิดมาควรให้อิสระเสรีในการที่จะคิดเห็น
โต้เถียงได้ ไม่ใช่ให้หลับหูหลับตาเชื่อ โต้แย้งไม่ได้
๕. การแปลพระคัมภีร์ควรอนุญาตให้แปลได้ทุกภาษา
เป็นการเผยแพร่ การบังคับให้เขียนได้เฉพาะภาษา
กรีกหรือภาษาลาตินนั้น เท่ากับเป็นการผูกขาดความรู้

และผูกขาดเฉพาะนักพรต ซึ่งยอมเป็นลูกศิษย์สันตะปาปา ๖. ต่อไปไม่ควรอนุญาตให้สันตะปาปาเที่ยวเก็บเงินจากราษฎรโดยสัญญาว่า จะยกบาปที่ทำผิดให้ไม่มีใครในโลกจะยกบาปให้กันได้

ข้อคัดค้านของลูเธอรันเท่ากับเป็นการประกาศสงครามกับสันตะปาปาโดยเปิดเผย สันตะปาปายื่นคำขาดให้ถอนคำคัดค้าน แต่ลูเธอรตอบว่าเป็นการขัดกับความบริสุทธิ์ใจ และกลับแสดงการคัดค้านยิ่งขึ้น โดยแถลงว่า ท่านเห็นว่าเวลามาถึงแล้วที่ศาสนาคริสเตียนจะต้องถูกปฏิรูปปรับปรุงใหม่ (reform) การคัดค้านของลูเธอรเรียกว่า Protest ฉะนั้น ต่อมาผู้ที่เห็นด้วยจึงได้ชื่อว่า Protestant และนักปฏิรูป (Reformers)

สันตะปาปาประกาศบัพพาชนียกรรมลูเธอร และทางฝ่ายปกครองขณะนั้นนักเกรงสันตะปาปา ก็พลอยประกาศว่าลูเธอรเป็นบุคคลนอกกฎหมายด้วย อย่างไรก็ตามก็ดี ความคิดเห็นของลูเธอรัน ต่อมาไม่ซ้ากษัตริย์

ต่าง ๆ ในยุโรปกลับพลอยเห็นด้วย และเริ่มกระจาย
 เข้ามาในอังกฤษ ใน ๒ ปีต่อมาคำสอนโตแย็งโรมัน
 คัทธิคของลูเธอรได้กระจายเข้ามาในอังกฤษ โดยพวก
 นักศึกษาตามมหาวิทยาลัย เป็นผู้เริ่มนำเอามาศึกษา
 ในที่สุดได้กระจายทั่วไป และเริ่มมีผู้เห็นว่าศาสนา
 ใหม่ (New Religion) นี้ดีกว่ามีเหตุผลกว่า ความ
 จริงจะเรียกว่าศาสนาใหม่ไม่ถูกต้องนัก อันที่จริง
 ก็คริสต์ศาสนานั่นเอง แต่แยกนิกายออกไปเท่านั้น
 และข้อที่ต่างกันในสาระสำคัญคือ ตามนิกายโรมัน
 คัทธิคที่สันตะปาปาเป็นประมุข ถือว่าสันตะปาปามี
 สิทธิจะเข้าแทรกแซงในกิจการศาสนา ของประเทศ
 ต่าง ๆ ทั่วยุโรปได้ โดยทรงเป็นประมุขของศาสนา
 ในฝรั่งเศส เยอรมัน และอังกฤษ และสันตะปาปา
 มีสิทธิองค์เดียว ที่จะร่างระเบียบการปกครองพวกนัก-
 พรตทั้งหลายในประเทศนั้น ๆ และผู้ที่นับถือนิกาย
 โรมันคัทธิคนั้น ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอังกฤษ
 แต่อยู่ใต้กฎหมายของ สันตะปาปา ตุลาการของ

กษัตริย์อังกฤษ ไม่มีสิทธิพิจารณาพิพากษาความผิด
 ส่วนมากต้องให้สังฆราชต่าง ๆ ของสันตะปาปาเป็นผู้
 พิพากษา หนึ่ง การตั้งสังฆราชก็ต้องได้อนุมัติจาก
 สันตะปาปา นอกจากนั้นสันตะปาปายังถือว่ามีสิทธิใน
 การที่ถือว่า คริสต์ศาสนา อันแท้จริง คือตามคำสั่งสอน
 ที่สันตะปาปาได้สอนไว้ ไม่มีผู้ใดที่จะเลือกถือผิดไป
 ได้ ถ้าไม่ฟังตามที่สันตะปาปาสอนถือว่าเป็นบาป การ
 แปลความในพระคัมภีร์ต้องให้สันตะปาปาหรือสังฆราช
 ของพระองค์แปล บุคคลอื่นแปลไม่ได้ ไม่ว่าจะผิด
 หรือถูก

พวกถือศาสนาใหม่ หรือ ปฏิรูปฝ่ายโปรเตสแตนท์
 แก่ว่าสิทธิของสันตะปาปาในอันที่จะเป็นประมุขของ
 ศาสนาในอังกฤษสิ้นสุดลงแล้ว ฝ่ายโปรเตสแตนท์
 แย้งว่าทุกคนมีสิทธิที่จะคิดและแสวงหาความจริง คำ
 สั่งสอนของสันตะปาปาไม่ตรงกับพระคัมภีร์

อย่างไรก็ดี อังกฤษในสมัยที่กล่าวนี้ก็ยังแยกออกเป็น
 เป็น ๒ นิกาย คือ โรมันคัลลิกและโปรเตสแตนท์

ไม่มีฝ่ายใดยิ่งใหญ่กว่ากัน ส่วนกษัตริย์นิกายยิวคงถือ
ตามโรมันคริสต์เคิมแต่ไม่ยอมชนกับสันตะปาปา

ใน ค. ศ. ๑๕๕๘ หรือ พ. ศ. ๒๑๐๑ พระนาง
เอลิซาเบธ ราชธิดาเฮนรีที่ ๘ ได้ครองราชสมบัติ และ
ราชินีองค์นั้นนับถือนิกายโปรเตสแตนต์อย่างเคร่ง ถึง
กับให้รัฐสภาประกาศใช้กฎหมายบังคับราษฎรให้ไป
วัดโปรเตสแตนต์ และให้วัดต่าง ๆ ทำพิธีกรรม
เฉพาะนิกายโปรเตสแตนต์ ถ้าผู้ใดขัดขืนจะต้อง
ถูกจำคุก ตามนี้จะเห็นได้ว่า นิกายโปรเตสแตนต์
เองเคยถือว่า บุคคลควรมีอิสระในการถือศาสนาตาม
ใจชอบ แต่กลับบังคับผู้อื่น แต่ในปี ค. ศ. ๑๕๘๙
หรือ พ. ศ. ๒๒๓๒ มีประกาศพระราชบัญญัติชอกกฏ
หมายว่าด้วยอดหิงสา (Act of Toleration) คือยอม
ให้ทุกคนถือศาสนาและนิกายใด ๆ ได้ เว้นแต่โรมัน
คริสต์

ถึง พ. ศ. ๒๒๕๐ (ค. ศ. ๑๗๐๗) รัชกาลพระนาง
แอนน์ (Queen Anne) มีกฎหมายออกมาอีกฉบับ

หนึ่ง ว่าด้วยการสืบราชสมบัติ ว่าผู้ที่จะรับราชสมบัติ
ต้องถือนิกายโปรเตสแตนท์ในปี พ.ศ. ๒๓๒๑ (ค.ศ.
๑๗๗๘) ประกาศยกเลิกกฎหมายลงโทษ ผู้ถือศาสนา
โรมันคัลลิก แต่ยังมีกฎหมายบางฉบับที่ห้ามพวก
โรมันคัลลิก ณ ไอร์แลนด์ ดำรงตำแหน่งในราชการ
ต่าง ๆ ออกเสียงเลือกตั้งและเป็นผู้แทนราษฎรใช้อยู่
ถึง พ.ศ. ๒๓๗๑ (ค.ศ. ๑๘๒๘) มีชาวไอริชคนหนึ่ง
ชื่อ แดเนียล โอ คอนแนลล์ (Daniel O'Connell)
เป็นหัวหน้า ขอให้รัฐบาลเลิกกฎหมายทั้งหมดที่กีดกัน
พวกโรมันคัลลิก และถ้าไม่ยอมจะแยกไอร์แลนด์ออก
เป็นรัฐหนึ่งต่างหาก

ในที่สุด รัฐบาลยอมประกาศใช้กฎหมายชื่อ
“Catholic Emancipation Bill” หรือ “กฎหมาย
ปล่อยให้พวกคัลลิกเป็นอิสระ” โดยยอมให้พวกคัลลิกมี
สิทธิอย่างพวกถือศาสนาอื่นและมีสิทธิได้รับแต่งตั้งให้
ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ได้ เว้นตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ
ไอร์แลนด์ ประธานศาลฎีกา และผู้สำเร็จราชการแทน

พระองค์

แม้กระนั้นก็ดี พวกยิวก็ยังไม่ได้สิทธิอีก เพราะกฎหมายช่วยเหลือพวกโรมันแคธอลิก จนถึง พ.ศ. ๒๔๐๑ (ค.ศ. ๑๘๕๘) จึงแก้ไขให้พวกยิวมีสิทธิอย่างพวกโรมันแคธอลิก แต่ก็ยังมีกฎหมายค้างอยู่ฉบับหนึ่ง คือ ในอังกฤษมีธรรมเนียมให้มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด และเคมบริดจ์ บรรจุตำแหน่งของมหาวิทยาลัย บางตำแหน่งได้เฉพาะผู้คนที่ต้องเป็นผู้ถือศาสนาโปรเตสแตนต์ตามแบบอังกฤษ กฎหมายนี้ยังคงใช้ต่อไป และมาเลิกใน พ.ศ. ๒๔๑๔ (ค.ศ. ๑๘๗๑)

ฉะนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า เสรีภาพในการถือศาสนาใด ๆ โดยบริบูรณ์ของอังกฤษ เพิ่งได้บริบูรณ์เมื่อ ๘๐ ปีมานี้เอง และกว่าจะได้แก้กฎหมายแต่ละฉบับ ก็ต้องต่อสู้กันมากมาย

มีผู้กล่าวว่าถ้าพระพุทธศาสนาแพร่เข้าไปในต่างประเทศเสียหมดแล้วคงจะดีมาก แต่ตามประวัติของอังกฤษก็ดี ของประเทศอื่น ๆ ในยุโรปก็ดี มีลักษณะ

คล้าย ๆ กันทั้งนั้น ซึ่งก็คึกกันศาสนาอื่น ฉะนั้นในทาง
ปฏิบัติก็เป็นไปได้ トラบไตที่มีการกีดกัน และลง
โทษทางอาญาอยู่

พระพุทธศาสนาแพร่เข้ามาในอังกฤษ

เมื่อพระคุณเจ้าพอทราบเป็นเค้า ๆ ว่า ในอังกฤษ
มีศาสนาประจำชาติของเขาอย่างไรแล้ว กระผม
จะได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาต่อไป นายคริสตมัสม์
ฮัมเฟรย์ส์ (Christmas Humphreys) นายกพุทธ
สมาคมในกรุงลอนดอน เคยเขียนเรื่องประวัติพุทธ
ศาสนาในยุโรปไว้ครั้งหนึ่ง ในหนังสือพิมพ์มหาโพธิ
เมื่อเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ (ค.ศ. ๑๙๔๖)
แต่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไปในยุโรป รวมทั้งอังกฤษด้วย แต่
ตามหัวเรื่องคำบรรยาย ของกระผม ๆ จะกล่าวแต่ใน
อังกฤษ เพราะกระผมไปรับราชการอยู่ประเทศอังกฤษ
ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญที่สุดในโลกในการเผยแพร่ความรู้

ภาษาบาลี และพระพุทธศาสนาแก่โลกด้วยภาษากลาง
ยิ่งกว่าประเทศอื่นหมด

ความจริงตำราประวัติศาสตร์ส่วนมากของอังกฤษ
ราว ๑๐๐ ปี ถึง ๑๕๐ ปีมานี้ ก็มีกล่าวถึงเรื่องพระ-
พุทธศาสนาไว้หลายเล่ม แต่โดยมากก็กล่าวคร่ำ ๆ
ว่า พระพุทธศาสนามีประวัติมาอย่างไร ไม่ได้อธิบาย
ถึงหลักธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือน
อย่างหนังสือในปัจจุบันสมัย ฉะนั้น เราต้องถือว่า
ความจริงพวกชาวยุโรป ซึ่งรวมทั้งอังกฤษทราบดีว่า
ทางตะวันออกมีศาสนาสำคัญอันหนึ่งคือพระพุท-
ธศาสนา แต่ในอังกฤษนั้นเพิ่งจะมาเริ่มศึกษาและ
เข้าใจก็ราว ๑๐๐ ปีมานี้เอง

อย่างไรก็ดี หนังสือฉบับแรกเป็นภาษาอังกฤษ
ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นหนังสืออธิบายถึงพระพุทธศาสนา
ฉบับแรก ออกเมื่อ ค. ศ. ๑๘๕๐ หรือ พ. ศ. ๒๓๙๓ ชื่อ
Eastern Monarchism หรือถ้าแปลเป็นภาษาไทย
ก็เห็นจะแปลว่า “กิจการของสงฆ์ในตะวันออก” ผู้แต่ง

หนังสือชื่อ สเปนส์ ฮาร์ดี้ (Spence Hardy) แต่
 ชื่อที่นำประหลาด คือ ฮาร์ดี้ไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา
 แต่กลับเป็นครูสอนศาสนาคริสต์แทน หรือที่เราเรียกว่า
 พวกมิชชันนารี ท่านผู้นี้เคยมาอยู่ลังกา และเขียน
 หนังสืออีกเล่มหนึ่ง ชื่อ “พระพุทธศาสนาของลังกา”
 (Buddhism of Ceylon) พระคุณเจ้าคงจะเห็นได้ว่า
 ผร้งนั้นเอาใจใส่มาก แม้เขาถือศาสนาหนึ่งและเป็น
 นักพรตเสียด้วย แต่ก็กลับมาสนใจในพุทธศาสนา ถึง
 กับเขียนคำอธิบายไว้โดยแพร่หลาย

ต่อมาใน ค.ศ. ๑๘๖๐ (พ.ศ. ๒๓๐๓) ฮาร์ดี้ได้เขียน
 หนังสืออีกเล่มหนึ่ง ชื่อ Manual of Buddhism
 หรือหนังสือคู่มือพระพุทธศาสนา หนังสือนี้ได้จรรโลง
 ใจให้ไฟบออล (Fausböll) เข้าใจว่าเป็นชาวเดนมาร์ก
 ซึ่งมีความรู้ในภาษาบาลีแปลคัมภีร์บาลีออกเป็นภาษา
 อังกฤษ ต่อมาไม่ช้ามีศาสตราจารย์เยอรมันอีกท่าน
 หนึ่ง ชื่อ มัคซ์ มัลเลอร์ (Max Muller) ได้เขียน
 หนังสือขึ้นเล่มหนึ่งชื่อ “Sacred Book of the

East” หรือ “คัมภรศกตสทธรของตะวันออก” ต่อ
 มากมผู้รื่องนามผู้หนึ่ง ซึ่งพระคุณเจ้าคงจะเคยได้ยิน
 ชื่อ และอ่านหนังสือของท่านผู้นี้แล้ว คือ ท่านเซอร์
 เอควิน อาร์โนลด์ (Sir Edwin Arnold) หนังสือ
 นั้นชื่อ “The Light of Asia” หรือ “ประทีปแห่ง
 ทวีปเอเชีย” เป็นหนังสือที่ขายดีที่สุด
 ในบรรดาหนังสือ พระพุทธศาสนาด้วยกัน
 ในตะวันตก พิมพ์ออกจำหน่าย
 เมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๙ (พ.ศ. ๒๔๒๒)

หนังสือประทีปแห่งทวีปเอเชียนี้ก่อให้เกิดการตื่น
 ในยุโรป และเฉพาอย่างยิ่งในผู้สนใจในอังกฤษมาก
 ซึ่งไม่เคยมีผู้สนใจมาก่อนเลย ถึงกับสมาคมส่งเสริม
 ศาสนาคริสต์เย็นหันมาสนใจ และเชิญให้ศาสตราจารย์
 ริส เดวิดส์ (Rhys Davids) จัดการเขียนหนังสือ
 ต่าง ๆ เรียกว่า หนังสือชุดศาสนาอื่นนอกจากศาสนา
 คริสเตียน และขายดีเช่นเดียวกัน

ในที่สุดมีผู้แสดงความเห็นว่า การที่จะเข้าใจพระ-
 พุทธศาสนาดีต้องส่งเสริมการศึกษาบาลีให้มากยิ่งขึ้น จึง

ใน พ.ศ. ๒๔๔๔ (ค.ศ. ๑๙๐๑) ศาสตราจารย์
 มักซ์ มิลเลอร์ ถึงแก่กรรมภายหลังที่แปลหนังสือ
 คัมภรอนศกคิสททของตะวันออกจบลงแล้ว ต่อมา
 ศาสตราจารย์เควิดส์และภรรยา และลอร์ด ซาล์มเมอร์
 กับ วูดเวอร์ต ได้ช่วยกันแปลหนังสือชุดใหม่อีกชื่อว่า
 Sacred Books of the Buddhist หรือคัมภีร์
 ศกคิสททของพระพุทธศาสนา ทงนเป็นการทำต่อจาก
 ศาสตราจารย์ มักซ์ มิลเลอร์ และหนังสืออีกหลายเล่ม
 เท่าที่บรรยายมาถึงเพียงนี้ จะเห็นได้ว่าพระพุทธ-
 ศาสนาเริ่มกระจายไปในหมู่ชาวอังกฤษ โดยบุคคลผู้สนใจ
 ต่าง ๆ อย่างใดเป็นขั้นแรกแล้ว

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ หรือ ค.ศ. ๑๘๙๐ มีชาว
 อังกฤษคนหนึ่งชื่อ ชาร์ส เฮนรี แอลเลน เบนเนตต์
 เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๕ (ค.ศ. ๑๘๗๒) ได้อ่านหนังสือ
 ประทีปแห่งทวีปเอเชีย เกิดเลื่อมใสขึ้น ได้เริ่มศึกษา
 คำแปลพระไตรปิฎกหลายเรื่องเท่าที่จะแสวงหาได้ ใน
 ปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ค.ศ. ๑๘๙๘ เบนเนตต์บ้วยจึงไป

พักผ่อนร่างกายที่ลังกา และในที่สุดได้เริ่มนับถือพระ-
 พุทธศาสนาที่ลังกา และศึกษาพระธรรมอย่างขมกั้เขม้
 กับบรรดาผู้รู้ทั้งหลาย ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ (ค.ศ. ๑๙๐๑)
 ท่านเริ่มแสดงปาฐกถาเป็นครั้งแรกให้ประชาชนฟังเรื่อง
 อริยสัจสี่ (The Four Noble Truths) ต่อมา
 สตรีชาวพม่าคนหนึ่ง ชื่อ ทะลาอ่อง ซึ่งศรัทธาแก่กล้า
 เชิญให้ไปเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนนักธรรม
 ในเมืองแรงกุนในพม่า เบนเนตต์คงศึกษาเพิ่มเติม
 อยู่ต่อไป และเริ่มมีความคิดเห็นว่า ควรจะนำพระ-
 ธรรมนี้ไปเผยแพร่ทางตะวันตก แต่ท่านเห็นว่า
 สำเร็จได้ก็ต่อเมื่อผู้ที่ไปเผยแพร่เป็นสงฆ์จริง ๆ ไม่
 ใช้ฆราวาส ฉะนั้นในปีเดียวกันนั่นเอง คือ พ.ศ. ๒๔๔๔
 (ค.ศ. ๑๙๐๑) ท่านได้บวชเป็นสามเณร และในปี พ.ศ.
 ๒๔๔๕ (ค.ศ. ๑๙๐๒) ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุใน
 พระบวรพุทธศาสนาท่ามกลางพิธีอันมโหฬาร และมี
 ฉายาว่า อานันทไมตรีย์ (Ananda Maitriya) แต่
 ต่อมาเปลี่ยนเป็น อานันทเมตเตยยะ (Metteyya) ตาม

แบบบาลี ระหว่างนั้นท่านคงติดต่อกับพุทธศาสนิก
 บางท่านในอังกฤษ อเมริกา เยอรมัน เป็นนิจสิน และ
 ประกาศว่า อยากจะให้ตั้งสมาคมพุทธศาสนาระหว่าง
 ประเทศขึ้น มีนามว่า พุทธศาสนสมาคม (Bud-
 dhasāsana Samāgama) ทางประเทศต่าง ๆ ใน
 ตะวันออกก่อน แล้วจึงขยายไปทางตะวันตก ในที่สุด
 ได้ตั้งสมาคมตั้งกล่าวแล้วในเมืองเรงกุน โดยท่านเอง
 เป็นเลขาธิการ มีเซอร์ เอควิน อาร์โนลด์ ศาสตรา-
 จารย์ รัส เควิกส์ และภริยา และพระมหาเถระ
 สำคัญของลังกาและพม่าเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ สมาคม
 นพมพหนังสือชื่อ Buddhism ออกจำหน่ายเป็น
 ฉบับไตรมาส โดยท่านเมตไทยเป็นบรรณาธิการ
 มีชาวอังกฤษคนหนึ่ง ชื่อ แมคเคนนี (McKenie)
 ซึ่งเป็นคนชอบแสวงหาความรู้ทางศาสนาอยู่แล้ว และ
 ไม่พอใจในหลักของคริสต์ศาสนา ได้อ่านบทความ
 บทหนึ่งเรื่องพระนิพพานของท่านเมตไทยเข้า เกิด
 ศรัทธาถึงกับเดินทางมาพม่า ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ (ค.ศ.

๑๙๐๔) และได้อุปสมบทโดยมีฉายาว่า พระภิกษุ
ศิลาจาระ

ส่วนทางอังกฤษนั้น ได้มีผู้สนใจเพิ่มขึ้นอีกหลายท่าน
และชวนกันเข้าห้องชนแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นที่สนทนา
ธรรม โดยเชิญผู้ที่สนใจให้มาฟังและอภิปราย รวม
ทั้งศาสตราจารย์เดวิดส์ด้วย

ทางคัมภีร์มานั้น พระอนันท์เมตไทยได้ตกลงใจว่า
ถึงเวลาแล้วที่จะตั้งสมาคมขึ้นในอังกฤษ และโอนงาน
ออกหนังสือให้สมาคมในอังกฤษ และจะมีคณะธรรม
ทูตไปอังกฤษ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของสมาคม และ
ให้มีพระภิกษุสงฆ์ไปด้วยองค์หนึ่งเพื่อเผยแพร่พระพุทธ
ศาสนา โดยการบรรยายและเขียนข้อความแจกจ่ายให้
สามารถรับผู้ที่เข้าถือพระพุทธศาสนาได้ด้วย บัญหา
มีอยู่ที่เงิน คือใครจะออกเงินให้ เพราะจะไปอยู่ตั้ง
๖ เดือน ในที่สุด นางเหลาอ่อง เศรษฐินีใจบุญ ทั้ง
ที่ชรามาก อายุถึง ๘๐ แล้ว กับบุตรชายอาสาไปด้วย
และจะออกค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น คณะธรรมทูตนี้ถึงอังกฤษ

เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๑ (ค.ศ. ๑๙๐๘)

ทางด้านอังกฤษนั้น เมื่อทราบว่าจะมีคณะธรรมทูต
เดินทางมา ได้เตรียมการต้อนรับกันเต็มที่ และได้
ตกลงตั้งสมาคม ชื่อว่า พุทธสมาคมแห่งบริเตนใหญ่
และ ไอร์แลนด์ (Buddhist Society of Great
Britain & Ireland) ขึ้นในปลายปี พ.ศ. ๒๔๕๐
(ค.ศ. ๑๙๐๗) โดยมีศาสตราจารย์ ริส เควิตส์ เป็น
นายกสมาคม มีข้อสังเกตและนำอนุโมทนา คือ พระ
บาทสมเด็จพระปิยมหาราช พระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรง
รับเป็นองค์อุปถัมภ์กตว้ย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระองค์นี้ พวกพุทธศาสนิกอังกฤษถวายพระนามว่า
องค์อุปถัมภ์ยิ่งใหญ่ของการพุทธศาสนิก

เมื่อคณะธรรมทูตมาถึงแล้ว สมาคมนี้ได้จัดการ
ต้อนรับเป็นอย่างดี แต่พอมาถึงอังกฤษไม่กี่วัน พระ
ภิกษุอาหันันทเมตไทยเกิดได้รับความลำบากในการปฏิบัติ
ตามพระวินัยหลายประการ เช่น การนอน จะนอน
ในบ้านซึ่งมีสตรีนอนอยู่ด้วยไม่ได้ เพราะในอังกฤษ

นั้น ผู้ที่จะมีบ้านของตนเองนั้นต้องเป็นมุมนทรพยพ
 สมควร ส่วนมากอยู่ตามอาคารซึ่งแบ่งอยู่เป็นห้อง
 คล้ายตึกแถวเรือนเอง จำต้องหาบ้านเล็ก ๆ อยู่
 การฉนจึงหนักลำบากต้องคอยระมัดระวังเวลาไม่ให้เกิน
 เทียง ข้อที่ลำบากมากที่สุดคือ การไปมาในที่ต่าง ๆ
 โดยที่ไม่สามารถแตะต้องเงินได้จึงจำต้องมีผู้ติดตามด้วย
 พระภิกษุอาหนักเมตไทยยืนยันปฏิบัติตามพระวินัยครบ
 ถ้วน ครองจีวรอย่างอยู่ในพม่า เวลาเดินไปตามถนน
 เต็ก ๆ หรือคนที่ไม่มกริยาเดินตามมุงกันเกรียวกราว

ท่านอาหนักเมตไทยอยู่ในอังกฤษหกเดือน สามารถ
 ทำให้คนอังกฤษที่เข้ามาพบปะวิสาสะเลื่อมใสในพระ
 ธรรมไม่น้อย แต่ท่านเป็นคนขี้โรค มีหิดเป็นโรค
 ประจำตัว ร่างกายจึงชุ่มพอม ระหว่างอยู่อังกฤษ ท่าน
 ได้รับครอบครัวหนึ่งชื่อฟรานซิสเพน ภริยาและบุตร
 ของเขาเข้าเป็นพุทธมามกะ

ได้มีการจัดการตั้งสาขาออกไปตามหัวเมือง เช่น
 เมืองแมนเชสเตอร์ ลิวอร์ปูล เอคินเบเรอ เคมบริดจ์

และออกซฟอร์ด แต่ในที่สุดต้องล้มไป คงอยู่ที่เมือง
ลิเวอร์พูลแห่งเดียว

พุทธสมาคมแห่งบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์ มีอายุ
อยู่ได้เพียง ๑๕ ปี ครั้นเมื่อศาสตราจารย์ รส เดวิดส์ และ
พระภิกษุอานันทเมตไตรยถึงแก่กรรมและมรณภาพแล้ว
ไม่มีผู้แข็งแรงพอที่จะดำเนินการต่อไป จึงต้องยุบเลิก
กล่าวคือเลิกเมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๕ (ค. ศ. ๑๙๒๓) อย่างไรก็ตาม
ก็คิดในตอนนั้นนับได้ว่าพระพุทธศาสนาได้มีอิทธิพลเหนือ
ผู้ที่สนใจในการศาสนาต่าง ๆ ในตะวันตกมากแล้ว และ
มีผู้เปลี่ยนศาสนามา นับถือพระพุทธศาสนาไม่น้อย

แม้สมาคม จะยุบเลิกไป ก็ไม่แปลว่าการเผยแพร่
พระพุทธศาสนาในอังกฤษเลิกตามไปด้วย ฟรานซิสเพน
ผู้ซึ่งกระผมได้กล่าวนามมาแล้ว รับอาสาเป็นผู้แสดง
ปาฐกถาชุดต่าง ๆ โดยเชิญผู้ที่นับถือในพระพุทธ-
ศาสนาที่ยังมีตัวอยู่ให้มาฟัง

ระหว่างการบรรยายต่าง ๆ ตอนนี้เป็นเหตุซึ่ง
พุทธมามกะทุกท่านควรปลาบปลื้ม เพราะได้ผู้ใจบุญ

เลื่อมใสคือนายคริสตัมส ฮัมเฟรย์ส (Christmas Humphreys) ซึ่งปัจจุบันนี้ เป็นนายกพุทธสมาคม (Buddhist Society)

เรื่องของนายฮัมเฟรย์สนั้น ท่านสุชีโว ภิกขุ วัดกัณ-
มาตุยาราม ได้เคยกล่าวไว้ใน ปาฐกถา ตอนวิจารณ์
หลักพุทธศาสนา ๑๒ ข้อ ของ นายฮัมเฟรย์ส ไว้ ณ
พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม
พ.ศ. ๒๔๘๙ ซึ่งข้าพเจ้าขอประทานนำมากล่าวไว้ ณ
ที่นี้

“นายฮัมเฟรย์ส ได้เล่าประวัติส่วนตัวของเขาเองใน
การที่หันมาสู่พระพุทธศาสนาไว้ในหนังสือ Buddhism
in England ว่า ตัวเขาเองนั้นเริ่มสนใจนับถือ
พระพุทธศาสนาตั้งแต่มียุได้ ๑๗ ปี วันหนึ่ง ใน
(พ.ศ. ๒๔๖๑) ค.ศ. ๑๘๑๘ ได้เข้าไปในร้านขายหนังสือ
แห่งหนึ่ง และได้ซื้อหนังสือเก่า (Second hand)
เล่มหนึ่งชื่อ Buddha and Gospel of Buddhism
(พระพุทธเจ้าและอนุศาสน์ของพระพุทธศาสนา) ผู้แต่ง

ชื่อ กุมารสวามี (Coomarswamy) นายฮัมเฟรย์ส ได้หันหลังซัดสมาธิ และติดใจในพระพุทธศาสนาตั้งแต่นั้นมา เมื่ออายุ ๑๘ ได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้ติดต่อกับมิตรสหายที่สนใจในแนวความคิดทางตะวันออก ในปีต่อมาได้รับการแนะนำให้เป็นสมาชิกใน Aayar Theosophical Society อันเป็นสมาคมที่ให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาต่าง ๆ และศึกษาพระพุทธศาสนากว้างขวางยิ่งขึ้น เมื่อได้ศึกษาไปก็ได้รับความแน่ใจยิ่งขึ้นว่า พระพุทธศาสนานั้นประเสริฐบริสุทธิ์กว่าศาสนาอื่น ๆ นายฮัมเฟรย์สสนใจในพระพุทธศาสนามาก มีการประชุมแสดงสุนทรพจน์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ไหน ก็ไปฟังเสมอ ในที่สุดถึงกับคิดตั้งหอพุทธศาสนิก (Buddhist Lodge) ขึ้น เมื่อรวบรวมผู้ร่วมงานได้แล้ว ก็ไปยื่นขออนุญาตจดทะเบียน เวลาที่นายคริสตัมส์ ฮัมเฟรย์ส อายุได้ ๒๓ ปี ตรงกับ ค.ศ. ๑๙๒๔ หรือ พ.ศ. ๒๔๖๗ ตามที่จะจดทะเบียนนั้น นายฮัมเฟรย์สเป็นนายก นางสาวไอลีน เอ็ม.

ฟอล์คเนอร์ (Aileen M. Faulkner) เป็นเลขาธิการ
และต่อมาอีก ๓ ปี นายฮัมเฟรย์สก็ได้แต่งงานกับ
นางสาวไอลีน เอ็ม. ฟอล์คเนอร์ นั่น เป็นอันว่าทั้งสาม
ภรรยา เป็นผู้สนใจและส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้วยกัน
ทั้งคู่

การทำงานของหอพุทธศาสนิก ได้ปรากฏชัดเจน
ก็เมื่อองค์การนี้ได้ออกหนังสือพิมพ์รายเดือน ชื่อพุทธ-
สัมพันธ์อินดิแกนส์ ภรรยาของนายฮัมเฟรย์ส เป็นผู้ออก
แบบปก ซึ่งมีรูปดวงอาทิตย์และรูปดอกบัว หนังสือ
ได้ลงบทความเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับความรู้
ทางตะวันออก ตลอดจนข้อความเกี่ยวกับศาสนา
เพื่อนบ้าน เช่น ฮินดูและเต๋า เพื่อเป็นส่วนประกอบ
ความรู้ทางพระพุทธศาสนา นายฮัมเฟรย์สได้พยายาม
ดำรงส่งเสริมหอพุทธศาสนิกมาเรื่อย ๆ และได้สนใจ
ติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ ผู้นับถือพระพุทธศาสนาเท่าที่จะ
ติดต่อได้ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และเจตนาที่จะให้
เกลียวโซ่แห่งพุทธศาสนิกชนได้สมพันธกันทั่วทั้งโลก

เช่น สตรีชาวอเมริกันผู้หนึ่ง ชื่อ มิเรียมซาราเนฟ (Miriam Saranewe) อยู่ในแคลิฟอร์เนีย ได้อ่านหนังสือทางพระพุทธศาสนาแล้วเลื่อมใส ถึงกับเดินทางไปศึกษาพระพุทธศาสนานิกายเซ็น ในประเทศญี่ปุ่น แล้วเขียนเล่าประวัติ ทศนหันมานับถือพระพุทธศาสนา ลงในหนังสือรายเดือนมหาโพธิ ของมหาโพธิสมาคม ซึ่งในปัจจุบันมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กลักตตาประเทศอินเดีย เมื่อนายคริสตมัส ฮัมเฟรยส์ อ่านพบเข้า ก็เขียนจดหมายติดต่อกันทันที นี่ก็แสดงให้เห็นว่า นายคริสตมัส ฮัมเฟรยส์ สนใจที่จะรวบรวมข่าวคราว ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ประารถนาที่จะให้ศาสนานี้ มีรากฐานมั่นคง แพร่หลายไปทั่วโลก ได้คลุกคลีกับงานนี้มาแต่ปฐมวัย จนกระทั่งบัดนี้ นับเป็นเวลาเกือบ ๓๐ ปี” ที่กล่าวมานี้เป็นการเล่าถึงประวัติการทำงานของนายฮัมเฟรยส์โดยย่อ ต่อไปนี้จะได้บรรยายถึงประวัติของการศาสนาต่อไป

ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๔) ฟราน

ซิสเพนได้สามารถจัดตั้งสันนิบาตพุทธมามกะ แห่งกรุงลอนดอน (London Buddhist League) ขึ้น และต่อมา นายฮัมเฟรยส์ได้อาศัยสมาคม Theosophical Society คือสมาคมเกี่ยวกับปรัชญาของศาสนา เป็นศูนย์กลางของการศึกษาพระพุทธศาสนา และในปีเดียวกัน ได้ตั้งเป็นหอพุทธศาสนิก (Buddhist Lodge) ขึ้น ณ กรุงลอนดอนตั้งกล่าวแล้ว

ใน พ.ศ. ๒๔๖๘ (ค.ศ. ๑๙๒๕) หอพุทธศาสนิกได้เปิดห้องบูชาขึ้นในกลางเมืองลอนดอน โดยมีห้องสมุดและถึงวันวิสาขบูชา มีการประกอบพิธี ณ หอนี้

ในปีเดียวกันนี้เอง ทางหอได้รับแจ้งจากท่านอนาคาริก ธรรมपालะ (Anāgārika Dhamapāla) ณ เมืองลังกา แจ้งมาว่า ท่านใคร่จะให้ตั้งสาขาสมาคมมหาโพธิแห่งอินเดียนขึ้นในอังกฤษ

ในที่สุดได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๙ (ค.ศ. ๑๙๒๖) และออกหนังสือรายเดือนชื่อ The Wheel หรือธรรมจักร แต่ในขณะเดียวกัน หอพุทธศาสนิก

ก็คงยังดำเนินการต่อไป โดยทำงานประสานกัน และ
ออกหนังสือ Buddhism in England ต่อไป

เมื่อกล่าวถึงท่าน อนาคตริก ธรรมปาละ กระผม
ใคร่จะเล่าประวัติย่อ ๆ ของท่านพอสังเขป ท่านผู้^๕
เกิดที่ลังกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ (ค.ศ. ๑๘๖๕)
ใน พ.ศ. ๒๔๓๓ (ค.ศ. ๑๘๙๐) ท่านได้ติดต่อกับ
กับผู้เริ่มก่อตั้งสมาคม Theosophical Society และ
สนใจและเริ่มศึกษาภาษาบาลี และตกลงเลิกชีวิตเป็น
ฆราวาส และเริ่มเที่ยวสั่งสอนพระธรรมในตะวันออก
และตะวันตก และในที่สุดได้เป็นผู้สร้างสมาคม
มหาโพธิ์ในเมืองกัลกัตตา อินเดียขึ้นปี พ.ศ. ๒๔๔๔
(ค.ศ. ๑๘๙๑) ได้เคยไปประชุมที่รัฐสภาของศาสนาทุก
ศาสนาในเมืองชิคาโก สหรัฐอเมริกา โดยเป็นผู้แทน
พุทธศาสนิกของลังกา

เมื่อเริ่มสงครามโลกครั้งที่^๑ สมาคมมหาโพธิ์ได้ยุบ
เลิกไป ส่วนหอพุทธศาสนิกยังคงอยู่ ส่วนหนังสือ
Buddhism in England เลิกไป และเปลี่ยนชื่อ

ใหม่ว่า The Middle Way หรือทางสายกลาง หรือ
มัชฌิมปฏิปทา จนถึงปัจจุบันนี้ เป็นหนังสือรายไตรมาส
ฉบับเดียวในอังกฤษ ที่พิมพ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่พระพุทธ
ศาสนาเป็นภาษาอังกฤษ

ใน พ.ศ. ๒๔๙๖ (ค.ศ. ๑๙๕๓) หอพุทธศาสนิก
ได้เปลี่ยนเป็นพุทธสมาคม (Buddhist Society)

พุทธสมาคมปัจจุบันนี้ ได้กลายเป็นศูนย์กลางของ
การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในอังกฤษ และไม่เพียงใน
อังกฤษเท่านั้น ปราบกฏว่ามีสมาชิกติดต่อกันมากจากภาค
พื้นยุโรปและอเมริกา สมาคมได้พยายามเชิญผู้มาจาก
ทางตะวันออก และสนใจในพระพุทธศาสนา มาแสดง
ปาฐกถาจนเป็นการประจำ กระผมคิดว่าคงจะไม่เป็น
การโอ้อวด แต่กระผมเห็นว่า เป็นเกียรติแก่ประเทศเรา
ไม่น้อย ในขณะที่กระผมอยู่อังกฤษ บังเอิญสมาคม
คิดที่จะเชิญให้ผู้แทนประเทศต่าง ๆ ทางตะวันออกเป็น
อุปนายกกิตติมศักดิ์ และกระผมได้รับเกียรติยศเป็น
อุปนายกกิตติมศักดิ์คนแรกของสมาคม

เท่าที่กระผมบรรยายมานี้ พระคุณเจ้าทั้งหลายคง
จะอนุโมทนาในกิจการที่พุทธศาสนิกในอังกฤษทำกัน
กระผมเห็นว่าเขาทำกันเลื่อมใสจริง ๆ ไม่เห็นแก่ความ
เหน็ดเหนื่อย บางคนอุทิศเวลาเกือบทั้งหมดให้แก่
สมาคมโดยไม่ได้เงินเดือนเลย ที่น่าปลื้มใจและขอบ
คุณคือ ท่านเหล่านี้นั้น^{๕๗} เป็นชาวตะวันตก แต่ได้ทราบซึ่ง
และเลื่อมใสในพระธรรมของ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ-
เจ้าจริง ๆ

มีผู้ถามกระผมหลายท่านว่า ในอังกฤษนั้นพุทธ
ศาสนิกเหล่านี้ เขาเข้าใจพระพุทธศาสนาไปในทางใด
อีกนัยหนึ่ง เขานิยมในทางมหายานหรือหินยาน ถือ
หลักผิดแปลกไปจากประเทศไทยเราหรือไม่ ?

กระผมได้กล่าวแล้วว่า ในปัจจุบันนี้ พุทธสมาคม
หรือ Buddhist Society อันมีนายคริสตัมส์ ฮัมเฟรย์ส์
เป็นนายก ๆ เป็นแหล่งกลางสำคัญ ในการเผยแพร่
พระพุทธศาสนาในอังกฤษและยุโรป ฉะนั้น การที่จะ
ทราบได้ว่า พระพุทธศาสนาตามแนวที่เขาเผยแพร่ เข้า

ใจ หรือเลื่อมใสนั้น เป็นไปในทางใดแน่นั้น คำตอบนี้
 ย่อมค้นได้จากคำแถลงของสมาคม สมาคมเคยแถลงว่า
 สมาคมนั้นไม่สังกัดอยู่ในนิกายหรือสำนักใด แต่ศึกษาค้น
 คว้าถึงพระพุทธศาสนาทุกนิกาย และวิวัฒนาการของ
 พระพุทธศาสนา แต่รู้สึกว่าจะศึกษาเจนจัดไปในทาง
 นิกายเซ็น (School of Zen) นิกายนี้พระคุณเจ้าคง
 จะได้เคยได้ยิน และทราบแล้ว ถือเป็นนิกายที่นิยมกัน
 มากในญี่ปุ่น ด็อกเตอร์ สุกุกิ เป็นผู้มีชื่อเสียงมากใน
 นิกายนี้ ได้เขียนคำอธิบายไว้มากมาย

อย่างไรก็ดีในอังกฤษปัจจุบันนี้มีผู้สนใจในพระพุทธ
 ศาสนามากขึ้น เพราะปรากฏว่าเอกสารต่าง ๆ ซึ่ง
 พุทธสมาคมในอังกฤษจำหน่ายขายได้คล่อง และมี
 หนังสือพิมพ์ลงบทความและโฆษณาอยู่เสมอ ได้มีผู้
 ทำนายว่าในกาลต่อไป สำหรับอังกฤษนั้น พระพุทธ
 ศาสนาแบบตะวันตกโดยรวมนิกายต่าง ๆ และให้ใช้
 ได้เหมาะสำหรับชาวยุโรปอาจเกิดขึ้นก็ได้ ทั้งนี้เพราะ
 พระพุทธศาสนาตามประวัติได้มีวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลง

แปลงไป โดยความเชื่อในทางศาสนาของชาวต่าง
 ประเทศนั้น พระพุทธศาสนาเข้าไป และแล้วแต่ประเทศ
 หนึ่ง ๆ เพราะลักษณะธรรมชาติไม่เหมือนกัน
 เขาจึงเห็นว่า ทั้งนี้เพราะอันจลัษณะย่อมมีแก่ศาสนา
 ต่าง ๆ ด้วย แม้ชนพินจะเบนชีพก็ตามแต่ไปตามทาง
 ธรรม แต่รูปจะต้องเปลี่ยนไปตามความปรารถนาของ
 บุคคลที่ได้รับรองชีพอันเป็นสิ่งภายในแล้ว

ตามที่กระผมได้บรรยายมานี้ เห็นว่าพอแก่เวลา
 แล้ว ความจริงกระผมรู้สึกว่าจะบรรยายเพิ่มเติม
 ถึงความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิก
 ในอังกฤษ ให้พระองค์เจ้าทงหลายฟังอีก แต่รู้สึกว่าจะ
 ยืดยาวมาก และกระผมก็มีความรู้น้อย เกรงจะ
 ผิดตกบกพร่องหรือคลาดเคลื่อน อย่างไรก็ตาม ถ้าพระ
 คุณเจ้าใคร่จะค้นคว้าศึกษา กระผมเห็นว่า ปาฐกถา
 ของท่านเจ้าคุณพระศรีวิสุทธิญาณ แห่งวัดกันมาตุยาราม
 ซึ่งกระผมได้อ่านมาในเบื้องต้น ตลอดทั้งหลักพระพุทธ
 ศาสนา ๑๒ ข้อ ของนายฮัมเฟรย์ส์ ซึ่งท่านได้พาก

เพียรต่อสู้ส่ำห้แปลไว้ ก็น่าจะเป็นการทำให้เราเข้าใจได้
เป็นอย่างดี

ในที่สุคน^๕ กระผมขออัญเชิญอำนาจคุณพระศรีรัตน-
ตรัย จงอภิบาลคุ้มครองพระคุณเจ้าทุกองค์ ให้มี
ความสุขความเจริญยิ่ง และกระผมขอขอบพระเดช
พระคุณอีกครั้งหนึ่ง ในการที่ให้เกียรติยศแก่กระผมมา
บรรยาย ณ วัน^๕ นั้น

ขอกราบนมัสการ พระคุณเจ้าทั้งหลายด้วยความ
เคารพยิ่ง.

ร. พ. มหามกุฏราชวิทยาลัย หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ

นายพินิจ อู่สำราญ ผู้พิมพ์โฆษณา ๒๓/๓/๒๕๑๖

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มณฑลกุฎราชวังพม่า
ถนนพระสุเมรุ หน้าวัดบวรนิเวศวิหาร โทร. ๘๑๓๑๔๐
นายวิชาญ สุ่วาญ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๑๑
